

[3910] – 103

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2011
SOCIAL WORK
G-III : Methods of Social Work – II
(Work with Groups) (Social Group Work) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in the **bracket** indicates marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Discuss in details the use of programme as a tool for group development.
 - 2) Explain the various techniques of recording used by you for social group work practice.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Explain the concept, importance and types of evaluation of group work.
 - 2) Explain the principles of social group work applied by you in field practice.
3. Answer **any two** of the following **250** words **each** : (20)
 - 1) Explain the principles of programme planning.
 - 2) Discuss the skills of group worker for group development.
 - 3) Comment on “Group life is inevitable in a human life”.
 - 4) Explain the field theory applied for social group work practice.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
 - 1) Write note on conflict resolution in group work
 - 2) Write note on open and closed groups
 - 3) Give characteristics of social group work
 - 4) Methods of evaluation
 - 5) Importance of sub-groups
 - 6) Role social group worker during problem solving stage.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) गट विकासाचे साधन म्हणून कार्यक्रमांचा वापर-चर्चा करा.
 - २) सामाजिक गटकार्य पद्धतीचा उपयोग करतांना आपण वापरलेल्या नोंदणीच्या तंत्राचे विश्लेषण करा.
२. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) गटकार्य मूल्यांकन संकल्पना, महत्त्व व प्रकार विश्लेषण करा.
 - २) आपण प्रत्यक्ष वापरलेल्या गटकार्याच्या तत्वांचे विश्लेषण करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नाचे उत्तर २५० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) कार्यक्रम नियोजनाची तत्वे स्पष्ट करा.
 - २) गट विकासासाठीची गटकार्य कर्त्याची कौशल्ये-चर्चा करा.
 - ३) “गट जीवन मनुष्य जीवनाचा अविभाज्य भाग” –टिपणी करा.
 - ४) सामाजिक गटकार्या साठी उपयोगात येणारा क्षेत्रीय सिद्धांत स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दांत उत्तर लिहा : (२०)
 - १) गटकार्यातील संघर्ष निवारणावर टिप लिहा
 - २) मुक्त आणि बंदिस्त गट-टिप लिहा
 - ३) सामाजिक गटकार्याची वैशिष्ट्ये लिहा
 - ४) मूल्यांकनाच्या पद्धती
 - ५) उपगटांचे महत्त्व
 - ६) समस्या निराकरण टप्प्यातील गटकार्य कर्त्याच्या भूमिका.

[3910] – 105

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2011
SOCIAL WORK (2008 Pattern)
G-V : Social Sciences for Social Workers

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) All questions are compulsory.
2) Marks are indicated in the bracket.

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Economy and Education are the social institutions of prime importance. Discuss.
 - 2) Write an essay on : Unemployment and its impact.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Explain the agents of socialization and their impact on the individual.
 - 2) Discuss – Emile Durkheim and his thoughts.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : (20)
- 1) Explain the social disorganisation in the context of community.
 - 2) Write a note on marital conflicts.
 - 3) Write a note on superstitions.
 - 4) Explain the theories of social change.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words : (20)
- Write short notes on :
- 1) Social mobility
 - 2) Informal ways of social control
 - 3) Capitalism
 - 4) Social stratification
 - 5) Trends in population growth
 - 6) Culture.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : (२०)
- १) अर्थ व्यवस्था व शिक्षण ह्या महत्त्वाच्या सामाजिक संस्था होय - चर्चा करा.
२) बेकारी आणि त्याचे परिणाम - निबंध लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : (२०)
- १) सामाजिकिकरणाच्या माध्यमांचे व्यक्तिवर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
२) इमाईल डूरखाईम व त्यांचे विचार - चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाचे उत्तर **250** शब्दात लिहा : (२०)
- १) समुदाय संदर्भातील सामाजिक विघटनाची चर्चा करा
२) वैवाहिक संघर्ष - टिप लिहा
३) अंधश्रद्धा - टिप लिहा
४) सामाजिक बदलांच्या सिधांतांचे स्पष्टीकरण द्या.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे **100** शब्दात लिहा : (२०)
- टिपा लिहा :
- १) सामाजिक गतिशीलता
२) सामाजिक नियंत्रणाच्या अनौपचारिक पद्धती
३) भांडवलशाही
४) सामाजिक स्थरीकरण
५) लोकसंख्या वाढीचा कल
६) संस्कृति.

[3910] – 204

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization Subject)
FCW-I : Family Sociology and Working with Families
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figure in the bracket **indicate** marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Explain the concept of family and state its types and functions.
 - 2) Describe “family centered social work a problem solving approach”.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Explain the concept of social change and state its characteristics.
 - 2) Define quality of life and discuss indications of it.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : (20)
- 1) State the difference between equity and equality.
 - 2) Write a note on “Public distribution System (PDS)”.
 - 3) Discuss-“Situation of marginalize families”.
 - 4) Explain the role and patriarchy in family.
- IV. Answer **any four** of the following : (20)
- 1) Family Dynamics
 - 2) Human rights
 - 3) Globalization
 - 4) Vulnerability
 - 5) Marriage
 - 6) Intervention.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

- I. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) कुटुंब म्हणजे काय ते सांगून त्याचे प्रकार व कार्य विशद करा.
 - २) 'कुटुंब केंद्रीत समाजकार्य, एक समस्या निवारणाचा दृष्टिकोन' -स्पष्ट करा.
- II. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
- १) सामाजिक बदल ही संकल्पना स्पष्ट करा व सामाजिक बदलची वैशिष्ट्ये नमूद करा.
 - २) 'जीवनाची गुणवत्ता' म्हणजे काय ते सांगून त्याच्या प्रमाणकांची चर्चा करा.
- III. खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) समता आणि समानता यातील भेद स्पष्ट करा.
 - २) "सार्वजनिक वितरण व्यवस्था" यावर टिप्पणी लिहा.
 - ३) 'परिधाबाहेरील कुटुंबाची अवस्था' यावर चर्चा करा.
 - ४) कुटुंबातील पुरुषप्रधानता व त्याची भूमिका विशद करा.
- IV. खालीलपैकी ४ प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) कौटुंबिक चलन-वलन
 - २) मानवी हक्क
 - ३) जागतिकीकरण
 - ४) वंचितता
 - ५) विवाह
 - ६) मध्यस्ती.

[3910] – 207

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
MPSW – II : ADVANCED MEDICAL INFORMATION FOR MEDICAL
AND PSYCHIATRIC SOCIAL WORKERS
Specialization Subject (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in **brackets** indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - i) Explain 'Ante Natal Care', state the data collected in ANC OPD and explain its significance.
 - ii) Explain the functions of the Nervous System, state the diseases associated with it and discuss any two diseases in detail.
2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - i) State the causes/reasons for infertility and sterility and the investigations that are required to be done.
 - ii) State the symptoms and types of leprosy, investigations involved and the treatment.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**
 - i) Explain PEM/PCM and how it is clinically manifested.
 - ii) Explain the symptoms and management of hyper tension.
 - iii) Explain the advantages and disadvantages of condom and copper T.
 - iv) Explain DOTS and state its importance.
4. Answer **any four** in **100** words **each** : **(20)**
 - i) Write a note on – care of a patient with chicken pox.
 - ii) State the constituents of blood and their functions.
 - iii) Write a note on 'Hepatitis'.
 - iv) State the causes of anaemia and dietary advice.
 - v) State the modes of HIV transmission.
 - vi) State the symptoms of Diabetes Mellitus.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
 2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) 'प्रसूती पूर्व काळजी' - स्पष्ट करा व त्या काळात कोणती माहिती घेतली जाते ते स्पष्ट करा आणि त्याचे महत्त्व सांगा.
 - २) मज्जासंस्थेची/चेतासंस्थेची कार्ये स्पष्ट करा व त्याच्याशी निगडीत असलेले आजार स्पष्ट करा आणि कोणत्याही दोन आजारांवर चर्चा करा.
२. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) वंधत्व आणि वांझपणा याची कारणे स्पष्ट करा व कराव्या लागणाऱ्या तपासण्या स्पष्ट करा.
 - २) कुष्ठरोगाची लक्षणे व प्रकार स्पष्ट करून, तपासण्या व उपचार यावर चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) 'उष्मांकाचे कुपोषण' - स्पष्ट करून त्याची लक्षणे व परिणाम स्पष्ट करा.
 - २) अतिरक्तदाबाची लक्षणे आणि व्यवस्थापन यावर चर्चा करा.
 - ३) निरोध व तांबी यांचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा.
 - ४) डॉट्स (DOTS) - स्पष्ट करा व फायदे सांगा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) कांजीण्या झालेल्या रूग्णाची काळजी - टीप लिहा.
 - २) रक्ताचे विविध घटक व त्यांची कार्ये स्पष्ट करा.
 - ३) 'कावीळ' - टीप लिहा.
 - ४) रक्तक्षय होण्याची कारणे आणि आहार स्पष्ट करा.
 - ५) एच् आय व्ही (HIV) प्रसाराचे मार्ग स्पष्ट करा.
 - ६) मधुमेहाची लक्षणे स्पष्ट करा.

[3910] – 209

M.S.W. Examination, 2011
(Specialization Subject)
URCD-II : GOVERNANCE AND COMMUNITY DEVELOPMENT
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures in bracket **indicate** marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Critically examine the implementation of 73rd Constitutional Amendments.
 - 2) Explain the meaning, objectives and importance of democratic decentralization.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Explain the emergence and significance of Panchayat Extension in Scheduled areas.
 - 2) Discuss the role of Panchayat Raj Institution in Rural Development.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Discuss the autonomy and state control on Local Self Government.
 - 2) Discuss problems of participation of marginalized groups in Local Self Government in Urban area.
 - 3) Explain functions of various committees of Panchayat Raj Institution in Rural area.
 - 4) Discuss types of Panchayat Raj Institution in rural areas.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Meaning of Governance
 - 2) Mahila Gram Sabha
 - 3) Structure of Municipal Corporation
 - 4) Partnership between elected bodies and bureaucracy
 - 5) Tribal Self Rule
 - 6) Power and functions of Mayor.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) ७३व्या घटना दुरुस्तीचे अंमलबजावणीचे टिकात्मक परीक्षण करा.
- २) लोकशाही विकेंद्रीकरणाचा अर्थ, उद्दिष्ट्ये आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) परिशिष्ट अंतर्गत भागातील पंचायत विस्तारचा उगम आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- २) ग्रामीण विकासातील पंचायत राज्य संस्थेची भूमिका-यावर चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. (२०)
- १) स्थानिक स्वराज्य संस्थेचे स्वातंत्र्य आणि राज्याचे नियंत्रण चर्चा करा.
- २) शहरी भागातील स्थानीक स्वराज्य संस्थेत सीमांत गटाच्या सहभागाच्या समस्या – चर्चा करा.
- ३) ग्रामीण भागात पंचायत राज्य संस्थेच्या विविध समित्यांचे कार्ये स्पष्ट करा.
- ४) ग्रामीण भागातील पंचायत राज्य संस्थेचे प्रकार-चर्चा करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- १) प्रशासनाचा अर्थ
- २) महिला ग्राम सभा
- ३) महानगर पालिकेची रचना
- ४) निवडून आलेली समित्या आणि नोकरशाही यांची भागिदारी
- ५) आदिवासी स्वयंशासन
- ६) महापौराचे अधिकार आणि कार्ये.

[3910] – 213

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization Subject)
TW-2 : Problems of Tribal Society (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B.: i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, “Challenges to Tribal Society”.
 - 2) Write an essay on, “Health Problems of Tribals”.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, “Education and Tribals”.
 - 2) Write an essay on, “Challenges of development of Tribals”.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Prepare a note on, migration among the tribals.
 - 2) Prepare a note on, change in life style of tribals.
 - 3) Discuss the health services in tribal areas.
 - 4) Discuss the impact of 73rd Amendment on Tribals.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Educational drop-out
 - 2) Skin diseases among tribals
 - 3) Modern life and tribals
 - 4) MAVIM
 - 5) I.C.D.S.
 - 6) Status of tribal woman.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) 'आदिवासी जमानीची आव्हाने' – निबंध लिहा.
 - 2) 'आदिवासींच्या आरोग्य समस्या' – निबंध लिहा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) 'शिक्षण व आदिवासी' – निबंध लिहा.
 - 2) 'आदिवासींच्या विकासाची आव्हाने' – निबंध लिहा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (20)
- 1) आदिवासींमधील स्थलांतर – टिपणी तयार करा.
 - 2) आदिवासींच्या जीवनशैलीतील बदल – टिपणी तयार करा.
 - 3) आदिवासी भागातील आरोग्य सेवा यावर चर्चा करा.
 - 4) आदिवासींवर 73 व्या घटनादुरुस्तीचा प्रभाव यावर चर्चा करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) शैक्षणिक गळती
 - 2) आदिवासींमधील त्वचारोग
 - 3) आधुनिक जीवन व आदिवासी
 - 4) माविम (महिला आर्थिक विकास महामंडळ)
 - 5) आयू.सी.डी.एस्. (एकात्मिक बालविकास प्रकल्प)
 - 6) आदिवासी महिलेचा दर्जा.

[3910] – 303

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
FCW-III : Women's Issues, Development and Empowerment
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

Instructions : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Describe the major suggested strategies under education, health and law in perspective plan for women development.
 - 2) Discuss the efforts of women development during freedom movement and independent India.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Describe the GO-NGO efforts for women development in the women decade.
 - 2) Discuss the status of women in various religions with examples.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : (20)
 - 1) "Gender has class, caste and religion variation" – Explain.
 - 2) Describe the changing nature of dowry and limitations of legal provisions.
 - 3) Describe the issue of sex determination and provisions of prenatal diagnostic test.
 - 4) Discuss the strengths and limitations of economic development initiatives for women empowerment.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
 - 1) Role of National and State Women Commission.
 - 2) "Dalit women stand point" for women development.
 - 3) Effects of early marriages on women mortality.
 - 4) Reasons for low literacy rate among girls.
 - 5) Contributions of training and research organisations for women development.
 - 6) "Sati Commission (Prevention) Act as a control measure for offences against women.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

3) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
 - १) “महिला विकासाच्या विचारधारा आराखड्यातील शिक्षण, आरोग्य व कायदा अंतर्गत सुचविलेल्या रणनीती”-चर्चा करा.
 - २) स्वातंत्र्य चळवळीत व स्वतंत्र भारताच्या कालावधीत महिला विकासाचे प्रयत्न-चर्चा करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
 - १) महिला दशकामध्ये महिला विकासाचे शासनाचे व स्वयंसेवी संस्थांचे प्रयत्न-वर्णन करा.
 - २) विविध धर्मांमध्ये महिलांचे स्थान उदाहरणासहीत चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
 - १) लिंगभावात-वर्ग, ज्ञान व धर्म आधारित विविधता असते-स्पष्ट करा.
 - २) बदलत्या हुंडा देण्याच्या पद्धती मांडून, उपलब्ध कायद्याच्या मर्यादांचे वर्णन करा.
 - ३) गर्भ निदान समस्येवर चर्चा करून गर्भजल चिकित्सा चाचणी स्पष्ट करा.
 - ४) “महिला सशक्तीकरणासाठी आर्थिक विकासाच्या प्रयत्नांचे सामर्थ्य व मर्यादा” चर्चा करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
 - १) राष्ट्रीय व राज्य महिला आयोग भूमिका.
 - २) महिला विकासासाठी “दलित महिला विचार मुद्दा”
 - ३) महिला मृत्युदरावर लवकर/बाल विवाहाने होणारे परिणाम
 - ४) मुलींमध्ये कमी शिक्षणाची कारणे
 - ५) महिला विकासासाठी प्रशिक्षण व संशोधन संस्थांचे योगदान
 - ६) “सती आयोग” ही महिलांवर होणाऱ्या अत्याचारांना नियंत्रीत ठेवण्याचे माध्यम.

[3910] – 307

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
MPSW – IV : SOCIAL WORK (Specialisation)
Counselling : Theory and Practice in Medical and Psychiatric Settings
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B.: 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in **bracket** indicate marks.*

I. Answer **any one** in **500** words : (20)

- 1) Write a detailed note on Rational Emotive Therapy (REBT) and its use in counselling.
- 2) Write an essay on domestic violence stating reasons, clauses in law and counsellor's role in preventing violence.

II. Answer **any one** in **500** words : (20)

- 1) Discuss in detail concept of grief counselling stating social worker's contribution in case of organ donation situation.
- 2) Write with examples the need to understand personality theories for counsellors.

III. Answer **any two** in **250** words : (20)

- 1) Group therapy and its use in drug de-addiction centre.
- 2) Counselling in MTP-Medical Termination of pregnancy cases.
- 3) Genetic counselling.
- 4) Family life cycle.

IV. Answer **any four** in **100** words : (20)

- 1) Ego states and its importance in transactional analysis.
- 2) Strategies to avoid burn out.
- 3) Counselling areas in adoption work.
- 4) Counselling in schools.
- 5) Post test counselling.
- 6) Qualities in counsellor.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

1. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (20)
 - 1) समुपदेशनातील विवेकनिष्ठ विचार पद्धत (REBT) या बाबत सविस्तर टीप लिहून समुपदेशनातील या उपचार पद्धती व उपयोग लिहा.
 - 2) कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंधक कायदा यावर निबंध लिहून कौटुंबिक हिंसाचाराची कारणे, कायद्यातील बाबी मांडून समुपदेशकाची कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंधातील भूमिका लिहा.
2. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (20)
 - 1) दुःखद/मृत्युप्रसंगीचे समुपदेशन या बाबतची संकल्पना स्पष्ट करून मृत्युशय्येवर असणाऱ्या रुग्णाच्या नातेवाईकांना अवयवदान करण्या संबंधात समुपदेशकाचे योगदान स्पष्ट करा.
 - 2) समुपदेशकास व्यक्तिमत्व सिद्धांत माहित असण्याची गरज सोदाहरण स्पष्ट करा.
3. कोणत्याही दोनाचे उत्तर २५० शब्दांत लिहा : (20)
 - 1) व्यसनमुक्तिकेंद्रातील गट उपचाराचे महत्त्व.
 - 2) गर्भपाताच्या संदर्भातील समुपदेशन.
 - 3) अनुवंशिकते बाबत समुपदेशन Genetic Counselling.
 - 4) कुटुंब जीवन चक्र.
4. कोणत्याही चारांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा : (20)
 - 1) Ego states and its importance in transactional analysis.
 - 2) व्यावसायिक थकवा टाळण्यासाठी रणनिती.
 - 3) दत्तक विधानाच्या संदर्भातील समुपदेशन.
 - 4) शाळांमधील समुपदेशन.
 - 5) चाचणीनंतरचे समुपदेशन.
 - 6) समुपदेशकातील गुण.

[3910] – 308

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
MPSW – V : Psychosocial Aspects of Sickness, Care and Rehabilitation
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures in brackets **indicate** marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : (20)
 - i) Discuss the social implications of major psychiatric disorders on the patient and his family and state the different types of services required for the care of the chronic mentally ill.
 - ii) Write an essay on 'Ageing in India'.
2. Answer **any one** in **500** words : (20)
 - i) State the difference between an epileptic seizure and a hysterical seizure and discuss the areas of education to a patient of epilepsy and his family.
 - ii) Discuss in detail modifiable risk factors in Diabetes and illness education given to a diabetic patient.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : (20)
 - i) Write a detail note on role of social worker in a tuberculosis OPD.
 - ii) Discuss the socio-cultural aspects of health which adversely affect the health of women in India.
 - iii) Discuss the causes of congenital disabilities and how they can be prevented ?
 - iv) Discuss the role of social worker in a surgical ward.
4. Answer **any four** in **100** words **each** : (20)
 - i) Explain the concepts of Rehabilitation, Integration and Inclusion.
 - ii) Explain the known side-effects of anti-psychotic drugs and the need to educate the patient and family.
 - iii) Write a note on 'Autism'.
 - iv) Bring out the advantages of vasectomy.
 - v) State the role of social worker in a community mental health programme.
 - vi) Write a note on "voluntary blood donation".

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) गंभीर आजार झालेला मनोरुग्ण आणि त्याचे कुटुंबीय यांच्यावर होणारे सामाजिक परिणाम स्पष्ट करा व जुनार मानसिक आजार असलेल्या रुग्णांसाठी लागणाऱ्या विविध प्रकारच्या सेवा सुविधांवर प्रकाश टाका.
- २) 'भारतातील वृद्धत्व' -निबंध लिहा.

२. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) भावनीक उद्रेक आणि अपस्मार यांच्या झटवऱ्यातील फरक स्पष्ट करा व अपस्मार आजार असलेल्या रुग्णास व त्याच्या कुटुंबीयांस द्यावयाचे आरोग्य शिक्षण स्पष्ट करा.
- २) मधुमेह आजाराचे बदल करता येण्यासारखे कारक स्पष्ट करून मधुमेहाच्या रुग्णाता देण्यात येणारे आरोग्य शिक्षण स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)

- १) क्षय रोग बाह्य रुग्ण विभागातील समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- २) भारतातील स्त्रीयांवर नकारात्मक परिणाम करणारे सामाजिक-संस्कृतिक घटक स्पष्ट करा.
- ३) जन्मतः येणाऱ्या अपंगत्वाचे कारक स्पष्ट करून त्यांचा प्रतिबंध कसा करता येईल ते स्पष्ट करा.
- ४) शस्त्रक्रिया विभागातील समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)

- १) पुनर्वसन, एकात्मता आणि समावेश या संकल्पना स्पष्ट करा.
- २) मोठ्या मानसिक आजारांच्या औषधोपचाराचे दुःपरिणाम स्पष्ट करा व रुग्णास व त्याच्या कुटुंबाला शिक्षित करण्याची गरज स्पष्ट करा.
- ३) 'स्वमग्नता' -टीप लिहा.
- ४) पुरुष नसबंदीचे फायदे स्पष्ट करा.
- ५) समुदाय मानसिक आरोग्य कार्यक्रमातील समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ६) 'स्वेच्छेने करायचे रक्तदान' -टीप लिहा.

[3910] – 311

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
URCD-V – Govt. and Voluntary Agencies for Rural, Urban and Tribal
Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Critically review Govt. efforts in Rural Development since independence.
 - 2) Describe the Balwantrai Mehta Committee Report.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Explain the Govt. Administrative structure and agencies for Rural Development at National, State, District and Local levels.
 - 2) Describe the programme of Urban health and its impact in India since independence.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : (20)
- 1) Critical review of Maharashtra Employment Guarantee Scheme.
 - 2) Urban community development programme under Municipal Corporations.
 - 3) Training of rural youth for self employment.
 - 4) Voluntary organisation efforts for tribal areas.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
- 1) DWACRA
 - 2) JNURM
 - 3) Education and social development
 - 4) Voluntary programme for health and sanitation
 - 5) Rural housing programme
 - 6) Wasteland development programme.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) स्वातंत्र्योत्तर कालात ग्रामीण विकासासाठी केलेल्या शासकीय प्रयत्नांवर टीकात्मक चर्चा करा.
 - २) 'बलवंतराय मेहत रिपोर्ट' यावर सखोल चर्चा करा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) ग्रामीण विकासा साठी राष्ट्रीय, राज्य, जिल्हा आणि स्थानिक पातलीवरीव शासकीय प्रशासनिक रचना व संस्थांचे वर्णन करा.
 - २) भारतातील स्वातंत्र्योत्तर कालात नागरी आरोग्य कार्यक्रम आणि त्यांचे परिणाम यावर सखोल चर्चा करा.
- III. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) महाराष्ट्र रोजगार हमी योजना याचे समीक्षात्मक अवलोकन करा.
 - २) म्युनिसिपल कारपोरेशन (corporation) अंतर्गत नागरी समुदाय विकास कार्यक्रम-चर्चा करा.
 - ३) ग्रामीण युवकासाठी स्वरोजगार प्रशिक्षण.
 - ४) आदिवासी क्षेत्रामध्ये सेवाभावी संस्थांचे प्रयत्ने.
- IV. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येका १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) DWACRA (ग्रामीण भागात महिला आणि मुलांचे विकास)
 - २) JNURM जवाहरलाल नेहरू नागरी पुनःनिर्माण मोहिम
 - ३) शिक्षण आणि सामाजिक विकास
 - ४) आरोग्य व स्वच्छता कार्यक्रम आणि सेवा भावी संस्था
 - ५) ग्रामीण गृहनिर्माण कार्यक्रम
 - ६) पडिक जमीन विकास कार्यक्रम.

[3910] – 316

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
TWED – IV : Approach to Environmental Social Work
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of following in **500** words : (20)
 - 1) Discuss the problems of social environment in detail.
 - 2) Discuss the importance of environmental social work.
2. Answer **any one** of following in **500** words : (20)
 - 1) Prepare the ideal training programme on environment.
 - 2) Discuss the economic environment and employment-unemployment effect.
3. Answer **any two** of following in **250** words **each** : (20)
 - 1) Explain the infrastructural development and its effect on environment.
 - 2) Explain the role of N.G.O. in environment development.
 - 3) Explain the contribution of Govt. in environment development.
 - 4) Explain the concept of physical environment.
4. Answer **any four** of following in **100** words **each** : (20)
 - 1) Land pollution
 - 2) Forest cutting and wild life
 - 3) Concept of natural environment
 - 4) Agriculture based industry
 - 5) Air pollution
 - 6) Constructed environment.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** १) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.
 २) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 ३) कंसातील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) सामाजिक पर्यावरणाच्या समस्यांवर सविस्तर चर्चा करा.
 - २) पर्यावरणीय समाजकार्याचे महत्वावर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) पर्यावरणावर काल्पनिक प्रशिक्षण कार्यक्रम तयार करा.
 - २) आर्थिक पर्यावरण आणि रोजगार-बेरोजगारी यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दांत प्रत्येकी लिहा : (२०)
 - १) सोयी-सुविधांचा विकास आणि त्याचा पर्यावरणावरील परिणाम स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरण विकासात अशासकीय संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यावरण विकासात शासनाचे योगदान स्पष्ट करा.
 - ४) भौतिक पर्यावरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) भू-प्रदूषण
 - २) जंगलतोड आणि वन्यजीव
 - ३) नैसर्गिक पर्यावरणाची संकल्पना
 - ४) शेती आधारीत उद्योग
 - ५) वायू प्रदूषण
 - ६) संरचित पर्यावरण.

[3910] – 317

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
TWED – V : Environment Policy and Laws (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B.: 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss the role of Government as a protector of hazards of industrial growth.
 - 2) Discuss the concept of Economic System and explain different Economic Systems.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss the constitutional provision for protecting of Environment.
 - 2) Discuss the role of “CAPART” in detail for Environment Development.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Explain the role of department of science and technology.
 - 2) Explain the Environment Policy of India.
 - 3) Explain World Commission of Environment and Development (1983).
 - 4) Explain the role of N.G.O. to protection of Environment.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words each : **(20)**
- 1) Tropical Forestry Action Plan (1987).
 - 2) Forest based Industry and Govt. Policy.
 - 3) Indian Science Congress Resolution – 1980-86.
 - 4) Problems of fertilizer and pesticide.
 - 5) National Wasteland Development Board.
 - 6) The Water (Prevention and Control Pollution) Act, 1974.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) औद्योगिक वाढीपासून निर्माण होणारे धोके थांबण्यासाठी शासनाची भूमिका चर्चा करा.
 - २) अर्थव्यवस्थेच्या संकल्पनेवर चर्चा करून विविध अर्थव्यवस्था स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) पर्यावरण संरक्षणासाठी राज्यघटनेतील तरतुदींवर चर्चा करा.
 - २) कपार्टच्या पर्यावरण विकासातील भूमिकेवर विस्तृत चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर २५० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) विज्ञान व तंत्रज्ञान विभागाची भूमिका स्पष्ट करा.
 - २) भारतातील पर्यावरण धोरण स्पष्ट करा.
 - ३) जागतीक पर्यावरण व विकास परिषद (१९८३) स्पष्ट करा.
 - ४) पर्यावरण संरक्षणात स्वयंसेवी संस्थांची भूमिका स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) उष्णकटीबंधीय प्रदेश वृक्षरोपन कृती आरखडा (१९८७).
 - २) वनांवर आधारीत उद्योग व शासकीय धोरण.
 - ३) भारतीय विज्ञान अधिवेशन ठराव १९८०-८६.
 - ४) खते व औषधे यांच्या समस्या.
 - ५) राष्ट्रीय पडीक जमीन विकास महामंडल.
 - ६) जलप्रदूषण (संरक्षण व नियंत्रण) कायदा १९७४.

[3910] – 402

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK
G-XII : Administration and Management in Social Work
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Numbers in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the concept and contents of social welfare administration.
 - 2) Describe the principles of public administration.
2. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - 1) Elaborate the role of district collector's office during the emergency situations and development programmes.
 - 2) Write an essay on-"Development administration at local level".
3. Answer **any two** questions in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Examine the objectives of Human Rights Commission.
 - 2) Write on methods of fund raising.
 - 3) Describe an ideal set up for administration of a residential institution for women.
 - 4) Describe the concept of management by objectives.
4. Answer **any four** questions in **100** words **each** : **(20)**
 - i) Team building
 - ii) Concept of strategic management
 - iii) Capacity recognition
 - iv) Inter-group conflict
 - v) Monitoring
 - vi) Autonomous bodies.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. कोणतेही एक प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : (20)
- १) समाज कल्याण प्रशासनाची संकल्पना स्पष्ट करा आणि त्यातील बाबींवर चर्चा करा.
- २) जन प्रशासनाचे तत्वावर सखोल प्रकाश टाका.
२. कोणतेही एक प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : (20)
- १) आणिबाणीचे कालात आणि विकास कार्यक्रमांमध्ये जिल्हा कलेक्टराची भूमिकेवर सखोल चर्चा करा.
- २) निबंध लिहा-“स्थानिक पातळीवर विकास प्रशासन”.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर **250** शब्दात लिहा : (20)
- १) मानव अधिकार आयोगाचे उद्दिष्ट्यांचे परीक्षण करा.
- २) निधि संकलन (fund raising)-पद्धतीवर चर्चा करा.
- ३) निवासी महिला संस्थांचे प्रशासना करिता एका आदर्श सेट-अप (व्यवस्था) यावर चर्चा करा.
- ४) उद्दिष्टपूर्ण प्रबंधन-संकल्पना यावर चर्चा करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर **100** शब्दात लिहा : (20)
- १) संघ निर्मिती (Team building)
- २) प्रबंधनाची रणनीति-संकल्पना लिहा
- ३) क्षमता ओलखने (capacity recognition)
- ४) अंतर-गट संघर्ष
- ५) देखभाल (monitoring)
- ६) स्वायत्त संस्था.

[3910] – 404

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK (2008 Pattern)
FCW-VII : Emerging Trends in the Field of Family and Child Welfare
(Specialisation Subject)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in bracket indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on “Need for supervision and techniques of supervision in an organisation”.
 - 2) Discuss manpower (HR) planning for a residential care institution for mentally challenged children and adults.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Prepare a detailed training content for newly appointed Child Welfare Committee (CWC) members based on your assessment of their role in implementation of J.J. Act 2006.
 - 2) Discuss the contribution of networks in Policy formulation. Illustrate your answer with any one policy for women or children.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Discuss steps in training need assessment for planning training for any level of functionaries.
 - 2) List out the components of financial management in an organisation in the context of principles of financial management.
 - 3) Discuss the value and use of external evaluation for organisational development.
 - 4) Discuss the use of judicial advocacy for legal amendments in legislations for women.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Qualities of trainer
 - 2) Value of vision for an organisation
 - 3) Use of role play in skill building training
 - 4) Concept of staff appraisal
 - 5) National Human Rights Commission
 - 6) Steps in campaigning.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) निबंध लिहा : “पर्यवेक्षणाची गरज स्पष्ट करून, संस्थेतील पर्यवेक्षणाची विविध तंत्रे सोदाहरण लिहा.
 - २) मतिमंद मुले व प्रौढ ह्यासाठी असणाऱ्या निवासी संस्थेच्या मानव बळ विकास नियोजनावर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) नवीन नियुक्ती झालेल्या बालकल्याण समितीच्या सदास्यांची जे.जे. अँक्ट (बाल न्याय अधिनियम) २००६ च्या अंमलबजावणीतील भूमिकाचे नीट विश्लेषण करून त्यांच्या साठी घेण्याच्या प्रशिक्षणातील अभ्यासक्रम तयार करा.
 - २) नेटवर्कसू चे धोरण ठरविण्यामध्ये किंवा बदल करण्यामध्ये असणारे योगदान सविस्तर लिहा. उदाहरण म्हणून महिला किंवा बालक धोरण ह्या आधारित चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) “कुठल्याही स्तरावरील कर्मचाऱ्यांच्या प्रशिक्षणाच्या नियोजना साठी प्रशिक्षणाच्या गरजांची योग्य तपासणी करणे महत्वाचे असते” चर्चा करा.
 - २) आर्थिक व्यवस्थापनाची तत्वे सांगून त्या आधारे आर्थिक व्यवस्थापनाच्या सर्व घटकांची जंगी करा.
 - ३) संस्थेच्या विकासासाठी बाह्य मूल्य मापनाचे महत्त्व सोदाहरण लिहा.
 - ४) स्त्रियांच्या कायद्यांमध्ये बदल करण्याच्या दृष्टीने न्यायव्यवस्थेच्या पद्धतीने वकालत कशी करता येईल ते स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) प्रशिक्षकांची गुण वैशिष्ट्ये
 - २) संस्थेच्या दूरदृष्टीचे (vision) महत्त्व विशद करा.
 - ३) कौशल्यवृद्धी प्रशिक्षणामध्ये भूमिका नाट्याचा उपयोग सांगा
 - ४) कर्मचारी कार्यमूल्यांकन संकल्पना स्पष्ट करा
 - ५) राष्ट्रीय मानवी हक्क कमिशन
 - ६) अभियान राबविण्यातील सर्व पायऱ्या सांगा.

[3910] – 405

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK
FCW-VIII : Counselling : Theory and Practice
(Specialization) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures in the bracket, **indicate** marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Define counselling and state its process.
 - 2) Explain various types of counselling.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss – Principles and techniques of counselling.
 - 2) List out areas in counselling and explain similarities and differences in both residential and non-residential set up for children for counselling.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Write a note on counselling in industrial setup.
 - 2) Discuss – Counselling for de-addiction.
 - 3) State the importance of recording in counselling.
 - 4) Explain the ethical issues in counselling.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Burn out of counsellor
 - 2) Psychodynamic orientation in counselling
 - 3) Basic concepts of transactional analysis
 - 4) Importance of crisis intervention
 - 5) Areas of adoption counselling
 - 6) Important issues discussed in sex counselling.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

- I. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा : (२०)
- १) समुपदेशन म्हणजे काय ते सांगून समुपदेशनाची प्रक्रिया नमूद करा.
 - २) समुपदेशनाचे विविध प्रकार विशद करा.
- II. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) समुपदेशनाची तत्वे व तंत्रे ह्यांची चर्चा करा.
 - २) समुपदेशनाच्या विविध क्षेत्रांची यादी करून मुलाच्या निवासी व अनिवासी संस्था मधील समुपदेशनातील साम्य व भेद स्पष्ट करा.
- III. खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) 'औद्योगिक क्षेत्रातील समुपदेशन' यावर टिप्पणी लिहा.
 - २) 'व्यसनाधिनता कमी करण्यासाठी (व्यसनमुक्ती) समुपदेशन' यावर चर्चा करा.
 - ३) समुपदेशनामध्ये नोंदी ठेवण्याचे महत्व स्पष्ट करा.
 - ४) समुपदेशनातील नैतिक बाबी स्पष्ट करा.
- IV. खालीलपैकी ४ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) समुपदेशकाचे होणारे बर्नआऊट
 - २) मनोविश्लेषणात्मक उद्बोधन
 - ३) ट्रॅन्झाक्शनल अनॉलिसिसच्या मूलभूत संकल्पना स्पष्ट करा
 - ४) अचानक उद्भवलेल्या परिस्थितीमधील मध्यस्थी
 - ५) संपूर्ण दत्तक प्रक्रियेतील समुपदेशनाचे घटक लिहा
 - ६) लैंगिक समुपदेशनामध्ये चर्चित्या जाणाऱ्या महत्वाच्या बाबी.

[3910] – 414

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
HRM-VIII : Labour Economics and Indian Labour Problems
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in the **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Explain the concept of industrial unrest. Write a detailed note on emerging problems in modern industrial organisation.
 - 2) Discuss the theories of employment and current trends in employment market.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on interrelationship between industrial development and economic development.
 - 2) Write a detailed note on absenteeism and measures to minimize the absenteeism.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Explain the factors affecting the productivity and efficiency.
 - 2) Write a note on EXIM policy and its impact on labour market in India.
 - 3) Elaborate the reasons behind increase in outsourcing in India.
 - 4) Write a detailed note on MOST.
4. Answer **any four** of the following **100** words : **(20)**
 - 1) Write a note on problems of contract labour.
 - 2) Enumerate the special characteristics of labour.
 - 3) Write a short note on special economic zone.
 - 4) Write the causes of migration in India.
 - 5) Explain the methods of wage payment.
 - 6) Explain the concept of automation and its effects on workers.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) औद्योगिक अशांतता संकल्पना स्पष्ट करा व औद्योगिक आस्थापनातील नव्याने सामोऱ्या येणाऱ्या समस्या स्पष्ट करा.
 - २) रोजगाराचे सिद्धांत स्पष्ट करा व रोजगार क्षेत्रातील नवीन बदल स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) औद्योगिक विकास व आर्थिक विकास यांचा सहसंबंध यावर निबंध लिहा.
 - २) 'गैरहजेरी' यावरती सविस्तर टीप लिहा व गैरहजेरी कमी करण्याचे उपाय स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) उत्पादकता व कार्यक्षमता यावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - २) आयात-निर्यात धोरण (EXIM) यावरती टीप लिहा व त्याचे भारतातील श्रमबाजारावरती होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
 - ३) इतर राष्ट्राकडून भारताकडे कामदेण्याच्या पद्धतीमध्ये वाढ होण्याची कारणे लिहा.
 - ४) MOST या विषयावरती टीप लिहा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) कंत्राटी कामगारांच्या समस्या-टीप लिहा.
 - २) श्रमाची ठराविक वैशिष्ट्ये-यादी करा.
 - ३) विशेष आर्थिक क्षेत्र-टीप लिहा.
 - ४) भारतातील स्थलांतरामागील कारणे स्पष्ट करा.
 - ५) वेतन देण्याच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - ६) स्वयंचलीकरण व त्याचे कामगारावरती होणारे परिणाम स्पष्ट करा.

[3910] – 6

M.S.W. Examination, 2011
G-VI : Methods of Social Work – V : WORKING WITH COMMUNITIES
AND SOCIAL ACTION
(Annual Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in **bracket** indicate **full** marks.*

1. Answer **any ten** of the following in **20** words **each** : **(20)**
 - 1) Define Community.
 - 2) Concept of Organization.
 - 3) Define Rural Community.
 - 4) Concept of Planning.
 - 5) Concept of PRA.
 - 6) Concept of man-made disaster.
 - 7) Summary recording.
 - 8) Concept of felt-need based programme.
 - 9) Concept of Social Action.
 - 10) Types of Community.
 - 11) List areas of Community Organisation.
 - 12) Meaning of run down community.
 - 13) Concept of Advocacy.
2. Answer **any two** of the following in **50** words **each** : **(10)**
 - 1) Explain the concept of Community Organisation.
 - 2) List the strategies of Community Organisation.
 - 3) Explain the concept of Social Change.
 - 4) List out the factors responsible for Community Integration.

P.T.O.

3. Answer **any two** of the following in **150** words **each** : (20)

- 1) Importance of evaluation, process in Community Organisation.
- 2) Bring out the nature and scope of Community Organization.
- 3) Briefly explain the importance of recording in Community Organisation.
- 4) Co-relationship between Social Action and Social Legislation.

4. Answer **any two** of the following in **500** words **each** : (30)

- 1) Explain how the Social Action can bring out Social Change.
- 2) Bring out the difference between Urban and Rural Community.
- 3) Describe the challenges faced by the Community Organiser while working with the Tribal Community.
- 4) Describe the role of Community Organiser.

मराठी रूपांतर

१. खालीलपैकी कोणतेही **दहा** प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी **20** शब्दात लिहा : (20)

- १) समुदायाची व्याख्या करा.
- २) संघटनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ३) ग्रामीण समुदायाची व्याख्या करा.
- ४) नियोजनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ५) पी.आर.ए. ची संकल्पना लिहा.
- ६) 'मानव निर्मित आपत्ति' : संकल्पना स्पष्ट करा.
- ७) संक्षिप्त नोंदणी.
- ८) गरजावर आधारित कार्यक्रम-संकल्पना लिहा.
- ९) सामाजिक कृति संकल्पना लिहा.

- १०) समुदायाचे प्रकार लिहा.
- ११) समुदाय संघटनाचे क्षेत्र-यादि करा.
- १२) अति गंलुन गेलेला समुदया (run down community).
- १३) समर्थनीयता (Advocacy) संकल्पना स्पष्ट करा.

२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा : (10)

- १) समुदाय संघटनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- २) समुदाय संघटनाची रणनितिची यादी करा.
- ३) 'सामाजिक बदल' (परिवर्तन) संकल्पना स्पष्ट करा.
- ४) सामुदायिक एकात्मकता अणण्यास घटकांची यादी करा.

३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा : (20)

- १) समुदाय संघटन मध्ये मूल्यांकन प्रक्रियाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- २) समुदाय संघटनाचे स्वरूप व व्याप्तिवर प्रकार टाका.
- ३) समुदाय संघटनामध्ये नोंदणी (recording) चे महत्त्व संक्षिप्त मध्ये लिहा.
- ४) सामाजिक कृति आणि सामाजिक कायदे या दोहो मधील संबंध स्पष्ट करा.

४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : (30)

- १) सामाजिक कृति, सामाजिक परिवर्तन घडविण्यास कसे कारणीभूत होऊ सकते - यावर चर्चा करा.
- २) नागरी आणि ग्रामीण समुदाय मधील फरक स्पष्ट करा.
- ३) 'समुदाय संघटन करणाऱ्याला आदिवासी समुदायामध्ये कार्य करण्यात येणाऱ्या आम्हाणे' यावर सखेल चर्चा करा.
- ४) समुदाय संघटकाची भूमिकावर सखोल चर्चा करा.

[3910] – 101

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2011
SOCIAL WORK (2008 Pattern)
G1 – Social Work Profession

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Instructions: 1) Attempt **all** questions.*

*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Describe the generic principles of social work practice with examples.
 - 2) Write a note on objectives and methods of social work practice.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write a detailed note on medical and psychiatric social work.
 - 2) Write an essay on ideological influence of Mahatma Phule and Maharshi Dhondo Keshave Karve on social work practice.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Professional social work.
 - 2) Urban community development programmes.
 - 3) Code of professional ethics.
 - 4) Family welfare programmes.
4. Answer **any four** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Values of social work practice.
 - 2) Remedial social work.
 - 3) Concept of charity and philanthropy.
 - 4) Concept of social development.
 - 5) Serampore Mission.
 - 6) Concept of social movement.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) मूळ इंग्रजी पत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) समाजकार्याची सर्वसाधारण तत्वे उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
 - २) समाजकार्याची उद्दिष्टे व पद्धती यावर सविस्तर टिप लिहा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) वैद्यकीय व मानसशास्त्रीय समाजकार्य यावर सविस्तर टिप लिहा.
 - २) महात्मा फुले व महर्षी धोंडो केशव कर्वे यांच्या विचारांचा समाजकार्यावरती होणारा परिणाम स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) व्यावसायिक समाजकार्य.
 - २) शहरी समुदाय विकास कार्यक्रम.
 - ३) समाज कार्यातील व्यावसायिक नीति नियम.
 - ४) कुटुंब कल्याण कार्यक्रम.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) समाजकार्याची मूल्ये.
 - २) उपायात्मक समाजकार्य.
 - ३) दानधर्म व परोपकारची संकल्पना.
 - ४) सामाजिक विकास – संकल्पना.
 - ५) सिरामपूर मिशन.
 - ६) सामाजिक चळवळ – संकल्पना.

[3910] – 102

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2011
SOCIAL WORK
Methods of Social Work – I
G-II : Work with : Individuals and Families (Social Case Work)
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*Note : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - i) Write an essay on caseworker – Client Relationship.
 - ii) Explain briefly the use of principles of casework in practice.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - i) Explain any ten techniques of social casework giving examples.
 - ii) Write in detail on Recordings and their use in casework.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - i) Explain the importance of intake interview and intake record.
 - ii) Bring out the similarities and differences in casework and counselling.
 - iii) Explain the ‘Termination and Follow-up’ phases of the casework process.
 - iv) Explain Verbal and Non-verbal communication and its importance in casework practice.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
 - i) Write a note on ‘Home visit’.
 - ii) State any five milestones in the development of casework as a method.
 - iii) Explain any 2 components of casework.
 - iv) State the importance of casework in secondary setting giving one example.
 - v) Write a note on “Problem Solving Model”
 - vi) Define ‘Skill’ and discuss the skills required for casework practice.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना:** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तरे ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'व्यक्तिसहयोग कार्यकर्ता-अशील नातेसंबंध' -निबंध लिहा.
 २) व्यक्तिसहयोग कार्यातील तत्वांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) व्यक्तिसहयोग कार्यातील कोणतीही १० तंत्रे उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.
 २) व्यक्तिसहयोग कार्यातील नोंदा व त्यांचा उपयोग यावर सविस्तर लिहा.
३. कोणत्याही २ प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
- १) प्रवेश प्रक्रियेतील मुलाखत (intake interview) आणि त्याची नोंद याचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 २) व्यक्तिसहयोग कार्य आणि समुपदेशन यातील साम्य व फरक स्पष्ट करा.
 ३) व्यक्तिसहयोग कार्यातील 'शेवट' व 'पाठपुरावा' हे दोन टप्पे स्पष्ट करा.
 ४) शाब्दिक संवाद व देहबोली यांचे व्यक्तिसहयोग कार्यातील महत्त्व स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) 'गृह भेट' टीप लिहा.
 २) व्यक्तिसहयोग कार्य पद्धतीच्या विकासातील कोणतेही ५ टप्पे स्पष्ट करा.
 ३) व्यक्तिसहयोग कार्याचे कोणतेही दोन घटक स्पष्ट करा.
 ४) दुय्यम स्तरावरील व्यक्तिसहयोग कार्याचे महत्त्व उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.
 ५) समस्या सोडवणे प्रतिकृती (Problem Solving Model) टीप लिहा.
 ६) 'कौशल्य' व्याख्या लिहा व व्यक्तिसहयोग कार्यातील कौशल्ये यावर चर्चा करा.

[3910] – 104

M.S.W. (Semester – I) Examination, 2011
SOCIAL WORK
G-IV : Psychology for Social Workers
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **20**
 - 1) Write an essay on “Applied Fields of Psychology”.
 - 2) Discuss the concept and types of defence mechanism.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **20**
 - 1) Discuss the concept of self and importance of society in self making process.
 - 2) Discuss the role of heredity in human development.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **20**
 - 1) Explain the psycho-social theory of Erikson.
 - 2) Explain the concept of motivation and human needs.
 - 3) Explain the concept of coping mechanism.
 - 4) Explain the process of stress management.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
 - 1) Psychology-Science of mind.
 - 2) Problems of adolescents.
 - 3) Types of conflict.
 - 4) Environment and personality development.
 - 5) Self concept.
 - 6) Concept of perception.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

2) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

3) कंसातील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
 - १) “मानसशास्त्राची उपयोजित क्षेत्रे” यावर निबंध लिहा.
 - २) संरक्षण यंत्रणांची संकल्पना व प्रकार यावर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : १०
 - १) स्व-संकल्पना व स्वनिर्मितीत समुदायाचे महत्व यावर चर्चा करा.
 - २) मानवी विकासात अनुवंशाची भूमिका यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी दोन प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : २०
 - १) एरिक्सनचा मनो-सामाजिक सिद्धांत स्पष्ट करा.
 - २) मानवी गरजा व प्रेरणा यांची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ३) अनुसरण यंत्रणांची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ४) ताण व्यवस्थापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : २०
 - १) मानसशास्त्र – मनाचे शास्त्र.
 - २) पौगंडावस्थेतील समस्या.
 - ३) संघर्षाचे प्रकार.
 - ४) व्यक्तीमत्व विकास आणि परिवेश.
 - ५) स्व-संकल्पना.
 - ६) संवेदनाची संकल्पना.

[3910] – 201

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK
Methods of Social Work – IV
G – VI : Social Work Research and Statistics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words. (20)
 - 1) Explain sampling and discuss the various types of sampling methods.
 - 2) Explain the term “Tabulation” and discuss the various types of tables used in Social Research.
2. Answer **any one** of the following in **500** words. (20)
 - 1) Explain various methods of data collection.
 - 2) Write in detail the steps in Social Research.
3. Answer **any two** of the following in **250** words each. (20)
 - 1) State the types of variables in Research.
 - 2) Discuss the importance of Statistics in Social Research.
 - 3) Explain the various methods of measuring Central Tendency in Research.
 - 4) Explain the types and importance of Hypothesis in Research.
4. Answer **any four** of the following in **100** words each: (20)
 - 1) Explain the Experimental Design.
 - 2) Explain the concept of Social Work Research.
 - 3) Explain Chi-Square.
 - 4) Explain disadvantages of questionnaire as tool of data collection.
 - 5) Write a note on selection of topic in Social Research.
 - 6) Explain the skills of observation in Research.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर लिहणे अनिवार्य.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिक ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. २०
 - १) नमुना म्हणजे काय ? हे सांगून त्याच्या प्रकाराची व पद्धतीची चर्चा करा.
 - २) सरलीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा आणि सामाजिक संशोधनात वापरात येणाऱ्या सारणीच्या विविध प्रकारावर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : २०
 - १) तथ्य संकलनाच्या विविध पद्धती विशद करा.
 - २) सामाजिक संशोधनामधिल टप्पे विस्तृतपणे लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : २०
 - १) संशोधनातील चलपदांचे (variables) प्रकार विशद करा.
 - २) संख्या शास्त्राचे सामाजिक संशोधनातील महत्त्व यावर चर्चा करा.
 - ३) संशोधनातील सेंट्रल टेंडेन्सी (मध्य बहुलक) मापनाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा.
 - ४) संशोधनातील गृहित कृत्यांचे प्रकार व महत्त्व स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा: २०
 - १) प्रयोगात्मक आराखडा स्पष्ट करा.
 - २) समाजकार्य संशोधनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ३) काय स्क्वेअर (Chi-Square) विशद करा.
 - ४) प्रश्नावली हा तथ्य संकलनाचे साधन म्हणून असलेले तोटे लिहा.
 - ५) सामाजिक संशोधनातील विषयाची निवड यावर टिपणी लिहा.
 - ६) संशोधनातील निरीक्षणाची कौशल्ये स्पष्ट करा.

[3910] – 202

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011

SOCIAL WORK

**G – VII : Personal and Professional Development for Social Work Practices
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** question in **500** words : (20)
 - 1) Discuss the significance of understanding self and discuss the factors that affect our self awareness.
 - 2) Describe in details the use of SWOT analysis as a technique for understanding self and setting goals for self development.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Discuss the value of meditation and yoga for better quality of life leading to stable self. Give illustrations.
 - 2) Describe the blocks and distortions in communication analyse the causes of the same and suggest measures to overcome the blocks in communication.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : (20)
 - 1) Discuss the importance of planning in public speaking and qualities of effective public speaker.
 - 2) Discuss the values in social work practice and highlight the various types of value conflicts encountered by professional social worker.
 - 3) Discuss the relationship of professional habits with professional competency.
 - 4) Explain the causes of stress in professional practice.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
 - 1) Goal setting for self development
 - 2) Concept of life long learning in social work profession
 - 3) Value of creativity in personal life
 - 4) Concept of self esteem
 - 5) Concept of self defeating behaviour
 - 6) Coping with frustrations and failures in life.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) स्वओळखीचे महत्त्व विशद करून, स्वजाणीवेच्या प्रक्रियेवर प्रभाव टाकणाऱ्या घटकांवर चर्चा करा.
- २) स्वओळखीसाठी SWOT ह्या विश्लेषणात्मक तंत्राचा उपयोग सविस्तर सांगून, स्वविकासाची ध्येय ठरविण्यासाठी त्या तंत्राचा वापर स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) ध्यानधारणा व योग ह्याचा जीवनाची गुणवत्ता वाढवून संतुलीत जीवन जगण्यासाठी कसा होतो हे सोदाहरण सांगा.
- २) संज्ञापनातील अडथळे व होणारे विपर्यास सविस्तर सांगून, त्यामागील कारणांचे सविस्तर विश्लेषण करा. संज्ञापनातील अडथळे हाताळ व्याचे विविध मार्ग सूचवा.
३. कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) मोठ्या समुदयासमोर भाषण देताना नियोजनाचे महत्त्व विशद करा. प्रभावी वाक्त्याचे गुण सोदाहरण सांगा.
- २) समाजकार्यातील मूल्यांवर चर्चा करा. व्यावसायिक समाजकार्य कार्याला काम करताना सामोरे जावे लगणारे विविध मूल्य संघर्ष स्पष्ट करा.
- ३) प्रभावी व्यावसायिकतेचा व्यावसायिक सवयींशी असणारा संबंध स्पष्ट करा.
- ४) व्यावसायिक कार्यात येणारे तणाव व त्याची कारणे स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) स्वविकासासाठी ध्येयनिश्चितीची गरज
- २) निरंतर शिक्षण ही संकल्पना समाजकार्य व्यवसायाच्या संदर्भात स्पष्ट करा
- ३) सृजनशीलतेचे वैयक्तिक आयुष्यातील मूल्य
- ४) आत्मसन्मान ही संकल्पना स्पष्ट करा
- ५) 'आत्मघातची वर्तणूक' ही संकल्पना स्पष्ट करा
- ६) जीवनातील वैफल्य व अपयश हाताळण्याची प्रक्रिया.

[3910] – 203

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK (2008 Pattern)
G – VIII : Methods of Social Work – III :
Work With Communities
Community Organization and Social Action

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) All questions are compulsory.
2) Figures in the bracket indicate marks.

1. Answer **any one** out of two in **500** words : **(20)**
 - 1) Define urban community and discuss the characteristics and problems of urban community.
 - 2) Discuss in detail the process of community organisation.
2. Answer **any one** out of two in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on “Social Action”.
 - 2) Discuss in detail the principles of community organization with illustration.
3. Answer **any two** out of four in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Explain Rothman’s model of community organization.
 - 2) Write a detail note on “Skills required in community organization”.
 - 3) Discuss the need and importance of recording in community organization.
 - 4) Community organization a para-political process. Discuss.
4. Answer **any four** out of six in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Sustainable development.
 - 2) Challenges in participation.
 - 3) Importance of PRA.
 - 4) Functions of community organizer.
 - 5) Social Advocacy.
 - 6) Right based approach.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिक ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) नागरी समुदायाची व्याख्या लिहा आणि त्यांची वैशिष्ट्ये आणि समस्यांची चर्चा करा.
 - २) समुदाय संघटनेच्या प्रक्रियाची सखोल चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) “सामाजिक कृती” यावर निबंध लिहा.
 - २) उदाहरण देवून समुदाय संघटनेची तत्वे यावर सखोल चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) (Rothman) रोथमन यांची समुदाय संघटनेची प्रतीकृती (model) विशद करा.
 - २) “समुदाय संघटनेसाठी लागणारे कौशल्ये” यावर सविस्तर टिपणी लिहा.
 - ३) समुदाय संघटनेतील नोंदणीची गरज आणि महत्व याची चर्चा करा.
 - ४) समुदाय संघटन हे निमराजकिय प्रक्रिये सारखे आहे यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) निरंतर विकास.
 - २) सहभागातील अब्हाणे.
 - ३) PRA चे महत्व.
 - ४) समुदाय संघटकाचे कार्य.
 - ५) सामाजिक समर्थन.
 - ६) हक्कावर आधारीत मार्ग (Right Based approach).

[3910] – 205

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK (2008 Pattern)
FCW - II : Socialisation of Child and Child Welfare
Specialization Subject

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in the bracket indicate full marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write an essay on “Socialisation of children who are growing up in residential institutions”.
 - 2) Discuss the concept of noninstitutional service and salient features of family based assistance to children (foster care).
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Give a detailed plan of a campaign for “Right to Education”.
 - 2) Discuss the services for children in the age group of before birth upto the age of 6 years.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Family as an agent of socialisation.
 - 2) Discuss the situation of child sexual abuse in India.
 - 3) Highlight the provisions for children in Indian Constitution.
 - 4) Discuss the problems of HIV infected and affected children.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Goals of child rearing practices.
 - 2) Causes of abandonment
 - 3) Services of ICDS.
 - 4) Role of Child Welfare Committee in rehabilitation of children.
 - 5) Short note : Adoption in the context of child’s right to family.
 - 6) Role of a Labour Commissioner’s Office in control of child labour.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. 20
 - १) निबंध लिहा : “निवासी संस्थांमध्ये वाढणाऱ्या मुलांचे सामाजिकीकरण”.
 - २) संस्थाबाह्य सेवा ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा व कुटुंबाधिष्ठीत बालक सहाय्य सेवेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा (foster care).
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. 20
 - १) “मुलांच्या शिक्षणाच्या अधिकारा” साठी अभियानाचा सविस्तर आराखडा तयार करा.
 - २) जन्मपूर्व ते ६ वर्षे वयो गटातील बालकांसाठी दिल्या जाणाऱ्या सेवांची सविस्तर चर्चा करा.
३. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा. 20
 - १) सामाजिकीकरणाच्या एक अजंट कुटुंब
 - २) लैंगिक शोषण झालेल्या बालकांची भारतातील स्थिती ह्यावर चर्चा करा.
 - ३) भारतीय संविधानातील बालकांसाठी असणाऱ्या तरतूदींवर प्रकाश टाका.
 - ४) एच.आय.व्ही. बाधित व ग्रस्त मुल्यांच्या समस्यांची चर्चा करा.
४. कोणत्याही ४ प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा. 20
 - १) बालसंगोपन (rearing) पद्धतीची उद्दिष्टे.
 - २) बालकांना सोडून देण्याची कारणे.
 - ३) एकात्मिक बाल विकास अंतर्गत दिल्या जाणाऱ्या सेवा.
 - ४) बालकल्याण समितीची (CWC) मुलांच्या पुनर्वसनातील भूमिका लिहा.
 - ५) टिप्पणी लिहा : बालकांच्या कुटुंब असण्याचा हक्क ह्यासंदर्भात दत्तक योजनेवर टीपा लिहा.
 - ६) लेबर कमिशनच्या कार्यळ्याची बालमजूरीवर नियंत्रण धालण्यासाठी असणारी भूमिका.

[3910] – 208

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
URCD – 1 : URBAN, RURAL AND TRIBAL SOCIAL SYSTEMS AND
ISSUES
(2008 Pattern) (Specialization Subject)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) Attempt **all** questions.
2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Explain characteristics of Rural and Tribal communities.
 - 2) Define marriage and kingship and explain as a social institution in urban community.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Discuss changing relation with land and water resources in rural area.
 - 2) Discuss socio-cultural and economic implications of global city on urban community.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : (20)
- 1) Discuss problems of Health Care Services in tribal community.
 - 2) Explain the concept of cultural invasion and changes in lifestyle of rural people.
 - 3) Discuss the impact of liberalization, Privatization and Globalization on rural community.
 - 4) Discuss problems of displacement of tribal people.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
- 1) Urban unemployment
 - 2) Waste Disposal and sanitation
 - 3) Communalism
 - 4) Special economic zone
 - 5) Caste polarization
 - 6) Natural Resources.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) ग्रामीण आणि आदिवासी समुदायाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- २) विवाह आणि नातेसंबंध यांची व्याख्या सांगून या शहरी समुदायाच्या सामाजिक संस्था म्हणून स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) ग्रामीण भागातील जमीन आणि पाणि संसाधनाच्या बदलत्या संबंधावर चर्चा करा.
- २) वैश्विक शहराचे शहरी समुदायावर होणाऱ्या सामाजिक-सांस्कृतीक आणि आर्थिक परिणामावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- १) आदिवासी समुदायाच्या आरोग्य काळजीसेवा संदर्भातले प्रश्न.
- २) 'सांस्कृतीक आक्रमण' संकल्पणा स्पष्ट करून ग्रामीण भागातील जिवनपद्धती झालेले बदल यावर चर्चा करा.
- ३) सार्वत्रीकरण, खाजगीकरण आणि जागतिकीकरण यांचा ग्रामीण समुदायावर झालेल्या परिणामावर चर्चा करा.
- ४) आदिवासी लोकांच्या विस्थापणाच्या समश्येवर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- १) शहरी बेरोजगारी
- २) कचरा व्यवस्थापण आणि आरोग्य
- ३) जमातवाद/धर्मवाद
- ४) विशेष आर्थिक क्षेत्र
- ५) जातीचे धुवीकरण
- ६) नैसर्गीक संसाधने.

[3910] – 210

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011

SOCIAL WORK

HRM I : Fundamentals of Management (Specialisation Subject)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Define Communication and discuss the basic principles of communication.
 - 2) Describe the principles of Scientific Management and distinguish between Management and administration.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Explain the concept of mergers and acquisition and discuss its impact on industrial organisation.
 - 2) Discuss the principles of Co-ordination and explain the need of Co-ordination in industries.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Discuss the line and staff functions.
 - 2) Enlist the characteristics of controlling system.
 - 3) Describe the functions of Management.
 - 4) Explain the planning process.
4. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
 - 1) Nature of management – Write.
 - 2) Importance of supervision – Explain.
 - 3) Elements of direction in industries – Discuss.
 - 4) Types of conflict – Write.
 - 5) Organisational structure – Explain.
 - 6) Types of planned change – Explain.

[3910] – 211

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK
HRM – II : Employee Welfare (2008 Pattern)
(Specialization Subject)

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

1. Answer **any one** of the following in **500** words: **(20)**
 - 1) Write a detailed note on machinery of labour welfare in India and discuss its role in current scenario.
 - 2) Explain philanthropic and legalistic approach of labour welfare and discuss labour welfare as a management philosophy.
2. Answer **any one** of the following in **500** words: **(20)**
 - 1) Define Industrial disaster. Discuss the role of employer and employee in disaster management in Industry.
 - 2) Explain the concept of quality of work life and discuss the programmes for enriching quality of work life.
3. Answer **any two** of the following in **250** words: **(20)**
 - 1) Write a note on employee counselling.
 - 2) Discuss the causes of industrial accident.
 - 3) Critically evaluate Worker's Education Scheme in India.
 - 4) Discuss the impact of LPG on working conditions of workmen.
4. Answer **any four** of the following in **100** words: **(20)**
 - 1) Duties of safety officer
 - 2) Functions of Maharashtra Labour Welfare Board
 - 3) Occupational diseases
 - 4) Scope of labour welfare
 - 5) Intra-mural facilities
 - 6) Health provisions at Mines.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

1. कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (20)
 - 1) भारतातील कामगार कल्याण यंत्रणा यावर टिप लिहा. व सध्या परिस्थितीत यंत्रणेच्या भूमिकेवरती चर्चा करा.
 - 2) श्रम कल्याणाच्या परोपकारी व कायदेशीर मार्गावर (approach) चर्चा करा व कामगार कल्याण हे व्यवस्थापन तत्वज्ञान आहे हे स्पष्ट करा.
2. कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (20)
 - 1) औद्योगिक आपत्ती व्याख्या लिहा. मालक व कर्मचारी यांची औद्योगिक आपत्तीमधील भूमिका यावरती चर्चा करा.
 - 2) कामाच्या ठिकाणची गुणवत्ता (QWL) संकल्पना स्पष्ट करा व गुणवत्ता वाढविण्यासाठी राबविण्यात येणाऱ्या कार्यक्रमांची चर्चा करा.
3. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : (20)
 - 1) कर्मचारी/कामगार समुपदेशन-टिप लिहा.
 - 2) औद्योगिक अपघातामागील कारणे स्पष्ट करा.
 - 3) भारतातील कामगार शिक्षणाचे टिकात्मक परीक्षण करा.
 - 4) उदारीकरण, खाजगीकरण, जागतीकीकरणाचे कामगाराच्या काम करण्याच्या पद्धती (वातावरणा वरती) वरती होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
4. कोणत्याही चार प्रश्नांची १०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (20)
 - 1) सुरक्षा अधिकाऱ्यांची जबाबदारी
 - 2) महाराष्ट्र कामगार कल्याण मंडळाची कार्ये
 - 3) औद्योगिक आजार
 - 4) कामगार कल्याणाची व्याप्ती
 - 5) औद्योगिक क्षेत्रात (Intra-mural) पुरविल्या जाणाऱ्या सुविधा.
 - 6) खाणीमध्ये पुरविल्या जाणाऱ्या आरोग्य सुविधा.

[3910] – 212

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization Subject)
TW-1 : Tribal Social System (2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Discuss in detail the characteristics of tribe.
 - 2) Discuss the demographic and geographic distribution of tribes in India.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Write an essay on, “Tribal Woman”.
 - 2) Write an essay on, Tribal Village”.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : (20)
 - 1) Prepare a note on, tribal family.
 - 2) Describe the tribal marriage.
 - 3) Take historical review of tribal culture.
 - 4) Comment on the relationship between tribals and non-tribals.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
 - 1) Concept of tribe.
 - 2) Status of tribal woman.
 - 3) Tribal customs.
 - 4) Dance and drama instruments of tribals.
 - 5) Change in tribal culture
 - 6) Exploitation of Tribals.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

- I. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) आदिवासींच्या गुणवैशिष्ट्यांवर सविस्तर चर्चा करा.
 - 2) भारतात लोकसंख्या व भौगोलिक दृष्ट्या आदिवासींचा विस्तार यावर चर्चा करा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) “आदिवासी स्त्री” – निबंध लिहा.
 - 2) “आदिवासी गाव” – निबंध लिहा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (20)
- 1) “आदिवासी कुटुंब” – टीपणी तयार करा.
 - 2) आदिवासी विवाह-वर्णन करा.
 - 3) आदिवासी संस्कृतीचा ऐतिहासिक आढावा घ्या.
 - 4) आदिवासी व बिगर आदिवासी संबंधावर भाष्य करा.
- IV. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (20)
- 1) आदिवासी संकल्पना
 - 2) आदिवासी महिलांचे स्थान
 - 3) आदिवासी चालीरिती
 - 4) नृत्य व नाट्य या विषयीची आदिवासींची साधने
 - 5) आदिवासी संस्कृतीतील बदल
 - 6) आदिवासींचे शोषण.

[3910] – 301

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011

SOCIAL WORK (Compulsory)

**G.IX : Community Health, Mental Health and Environmental Hygiene
(2008 Pattern)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in the bracket indicate marks.*

- I. Answer **any one** out of two in **500** words : [20]
- 1) Explain in detail Primary, Secondary and Tertiary Prevention.
 - 2) Take a review of history of public health and explain the public health programmes in India.
- II. Answer **any one** out of two in **500** words : [20]
- 1) Write in detail administration of public health programme at central, state and local level.
 - 2) Discuss on “Family Welfare Programme in India”.
- III. Answer **any two** out of four in **250** words **each** : [20]
- 1) Write an essay on “Reproductive and child health”.
 - 2) Discuss the causes of diarrhoea and state the treatment and preventive measures to be taken.
 - 3) Explain sexually transmitted diseases and its causes.
 - 4) Explain the concept of disease and highlight on concept of iceberg of disease.
- IV. Answer **any four** out of six in **100** words **each** : [20]
- 1) Chicken Guneya.
 - 2) Causes and symptoms of HIV/AIDS.
 - 3) Concept and definition of nutrition.
 - 4) Concept of health.
 - 5) Communicable diseases of children and preventive measures.
 - 6) Problem of Iodine deficiency.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : [२०]
- १) प्राथमीक प्रतिबंध, दुय्यम प्रतिबंध आणि तृतीय (Tertiary) प्रतिबंध स्पष्ट करा.
२) भारतातील सार्वजनीक आरोग्याचा ऐतीहासीक आढावा घ्या आणि भारतातील सार्वजनीक आरोग्य कार्यक्रम स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : [२०]
- १) केंद्रिय, राज्य आणि स्थानिक पातळीवरील सार्वजनीक आरोग्य कार्यक्रमाच्या प्रशासनाबाबत सविस्तर लिहा.
२) “भारतातील कुटुंब कल्याण कार्यक्रम” यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : [२०]
- १) “प्रजनन आणि बाल आरोग्य” यावर निबंध लिहा.
२) अतिसार होण्याच्या कारणांची चर्चा करा आणि त्यावरील उपचार पद्धती आणि प्रतिबंधात्मक उपाय सांगा.
३) लैंगिक संबंधातून पसरणारे आजार आणि त्याची कारणे स्पष्ट करा.
४) रोगाची संकल्पना विशद करा आणि रोगाचा हिमनग याची संकल्पना यावर प्रकाश टाका.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दांत लिहा : [२०]
- १) Chicken Guneya.
२) एच.आय.व्ही./एडस् ची कारणे आणि लक्षणे.
३) आहाराची संकल्पना आणि व्याख्या.
४) आरोग्याची संकल्पना.
५) बालकांना होणारे संसर्गीक रोग आणि त्यावरील प्रतिबंधात्मक उपाय.
६) आयोडीन कमतरतेची समस्या.

[3910] – 304

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialisation)
FCW-IV : Family Life Education and Population Studies
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in the bracket indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)
- 1) Take a review of government and NGO initiatives in sexuality education.
 - 2) Critically examine the population policy in India.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)
- 1) Discuss influence of international organization on Indian Population Policy.
 - 2) State the difference between value education and family life education.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : (20)
- 1) Discuss -value education as a part of family life education programme.
 - 2) Describe the goals and significance of Family Life Education.
 - 3) Write a note on sexually transmitted diseases.
 - 4) Explain the situation of population in global perspective.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
- 1) Determinent of population growth.
 - 2) Importance of use of participatory method in FLE.
 - 3) Skills required for family life educator.
 - 4) NGO initiative for population education.
 - 5) Importance of use of audio-visual aids in FLE
 - 6) Governmental initiative in sexuality education.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) लैंगिक शिक्षणासाठी शासकिय अशासकिय प्रयत्नांचा आढावा घ्या.
 - २) भारतीय लोकसंख्या धोरणाचे टिकात्मक परिक्षण करा.
२. खालीलपैकी एकाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) “आंतरराष्ट्रीय संस्थांचा भारतीय लोकसंख्या धोरणावरील प्रभाव” चर्चा करा.
 - २) मूल्यशिक्षण आणि कुटुंबजीवन शिक्षण यातील फरक स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी दोन्हींची उत्तर २५० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) ‘मूल्यशिक्षण हा कुटुंबजीवन शिक्षणाचा भाग होय’ चर्चा करा.
 - २) कुटुंबजीवन शिक्षणाचे ध्येय आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
 - ३) ‘लैंगिकतेतून उद्भवलेले आजार’ (एस.टी.डी)” यावर टिपणी लिहा.
 - ४) जागतिकदृष्ट्या लोकसंख्या विषयक परिस्थिती विशद करा.
४. खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) लोकसंख्या वाढीचे घटक स्पष्ट करा.
 - २) कुटुंबजीवन शिक्षणामध्ये सहभागाच्या पद्धतीच्या वापराचे महत्त्व.
 - ३) कुटुंबजीवन शिक्षकाकडे आवश्यक अवलेली कौशल्य.
 - ४) लोकसंख्या शिक्षणामध्ये अशासकिय संस्थांचा पुढाकार.
 - ५) कुटुंबजीवन शिक्षणामध्ये दृक्-श्राव्य साधनांच्या वापराचे महत्त्व.
 - ६) लैंगिक शिक्षणातील शासनाचा पुढाकार.

[3910] – 305

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
FCW – V : Youth and Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)
- 1) Write an essay on “Education Policy of India:”.
 - 2) Describe the role of Nehru Yuva Kendra.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words **each** : (20)
- 1) Explain the role of Ministry of Human Resource Development (HRD).
 - 2) State the Role of economic development corporations.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : (20)
- 1) Write a note on “Influence of socio-economic situation on youth”.
 - 2) Write the characteristics of urban youth.
 - 3) Highlight on “Socialization of youth”.
 - 4) Describe psycho-social needs of youth.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
- 1) Sexual exploitation
 - 2) Development self-identity
 - 3) Caste
 - 4) Addiction
 - 5) Employment Bureau
 - 6) Student welfare.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालील पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) 'भारतीय शैक्षणिक धोरण' यावर निबंध लिहा.
२) नेहरू युवा केंद्राची भूमिका विशद करा.
२. खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
- १) मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाची भूमिका स्पष्ट करा.
२) आर्थिक विकास महामंडळांची भूमिका विशद करा.
३. खालील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) 'सामाजिक-आर्थिक परिस्थितीचा युवकांच्यावरील प्रभाव' यावर टिप्पणी लिहा.
२) शहरी युवकांची वैशिष्ट्ये लिहा.
३) 'युवकांचे सामाजिकरण' यावर प्रकाश टाका.
४) युवकांच्या मनो-सामाजिक गरजा स्पष्ट करा.
४. खालील पैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
- १) लैंगिक शोषण
२) स्वयं-ओळख विकास
३) जात
४) व्यसनाधिनता
५) रोजगार विनीमय केंद्र
६) विद्यार्थी कल्याण.

[3910] – 306

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011

SOCIAL WORK

**MPSW – III : Psychiatric Information in Child and Adult Psychiatry
(Specialization) (2008 Pattern)**

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*Note : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in brackets indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : (20)
 - i) Enumerate different types of schizophrenias and discuss in detail Paranoid schizophrenia.
 - ii) Define 'Mood' and write a note on Major Depressive disorder.
2. Answer **any one** in **500** words : (20)
 - i) Explain -Anxiety disorder and discuss in detail obsessive compulsive disorder.
 - ii) Write an essay on 'Mental Retardation'.
3. Answer **any two** in **250** words each: (20)
 - i) Discuss in short, Paraphilias.
 - ii) Write a note on Somatisation Disorder.
 - iii) Briefly discuss, Down syndrome.
 - iv) Discuss the difference between Anorexia Nervosa and Bulimia.
4. Answer **any four** in **100** words each : (20)
 - i) Define 'Learning disability' and state its types.
 - ii) Classify the various psychotic disorders.
 - iii) Write a note on Electro Convulsive Therapy.
 - iv) Define 'Hallucination' and state the difference between Hypnagogic and Hypnopompic hallucinations.
 - v) Write a note on Social Phobias.
 - vi) Enumerate the various cluster B Personality disorders.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना:** १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .
 २) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 ३) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धारार्वत.

१. कोणत्याही १ प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) छिन्नमनस्कतेचे विविध प्रकार सांगा व पॅरनॉइड छिन्नमनस्कता यावर सविस्तर चर्चा करा.
 - २) 'मूड' व्याख्या लिहा आणि मेजर डिप्रेसीव्ह डिसऑर्डर - या वर चर्चा करा.
२. कोणत्याही १ प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) 'चिंता विकृती' स्पष्ट करा व ऑबसेसिव्ह कंपलसीव्ह डिसऑर्डर-यावर सविस्तर चर्चा करा.
 - २) मतिमंदत्व -निबंध लिहा.
३. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) 'पॅरफिलीयाज' - थोडक्यात चर्चा करा.
 - २) सोमॅटायझेशन डिसऑर्डर टीप लिहा.
 - ३) डाऊन सिन्ड्रोम-थोडक्यात लिहा.
 - ४) अॅनोरेक्सिया नरवोझा आणि बुलिमीया यातील फरक स्पष्ट करा.
४. कोणत्याही ४ प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) शिक्षण असमर्थता-व्याख्या लिहा व प्रकार स्पष्ट करा.
 - २) सायकॉटिक डिसऑर्डरस् चे वर्गीकरण करा.
 - ३) इलेक्ट्रो कनव्हलसीव थेरपी -टीप लिहा.
 - ४) 'भ्रम'-व्याख्या लिहा आणि हिप्नोगॉगीक व हिप्नोपॉम्पीक भ्रम यातील फरक सांगा.
 - ५) 'सामाजिक भयगंड'-टीप लिहा.
 - ६) गट ब मधील व्यक्तिमत्त्व विकृती सांगा.

[3910] – 309

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialisation)
URCD – III : Development Economics
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words . (20)
 - 1) Discuss the problems of agrarian economy in context of globalization.
 - 2) Describe the role of capital and technology in urban and rural economy of India.
2. Answer **any one** of the following in **500** words. (20)
 - 1) Describe the objectives and principles of cooperation.
 - 2) Discuss the various infrastructure facilities in the context of urban economy.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each**. (20)
 - 1) ‘The measures of land reforms to distribute land among toiling mass’ – Comment.
 - 2) Discuss the impact of globalization on Indian agriculture.
 - 3) Discuss India’s food problem in the context of Green revolution.
 - 4) Describe the nature of employment in the various sectors of rural India.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each**. (20)
 - 1) Effects of Green Revolution.
 - 2) Social opportunities in economic development.
 - 3) Contribution of farmers organisation.
 - 4) Write note on “SEZ”.
 - 5) Gandhian model of development.
 - 6) Explain the dependency theory of Economic Development.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूल इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. (20)
 - १) जागतीकीकरणाच्या संदर्भात शेती अर्थ व्यवस्थेतील विविध समस्यांवर चर्चा करा.
 - २) भारतीय शहरी व ग्रामीण अर्थ व्यवस्थे संबंधीत भांडवल व तंत्रज्ञानाचे योगदान - वर्णन करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. (20)
 - १) सहकाराची उद्दिष्टे व विविध तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - २) शहरी अर्थ व्यवस्थे संदर्भात विविध आधारभूत सेवां वर चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा. (20)
 - १) “राबणाच्या लोकांमध्ये जमीनीच्या वाटपासाठी जमीन सुधारणा उपाय ” – टिप्पणी लिहा.
 - २) “भरतीय शेतीवर जागतीकीकरणाचा परिणाम” चर्चा करा.
 - ३) हरित क्रांतीच्या संदर्भात भारताच्या अन्न/खाद्य समस्यां वर चर्चा करा.
 - ४) ग्रामीण भारतातील विविध अर्थ क्षेत्रातील रोजगार स्वरूपाचे वर्णन करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा. (20)
 - १) हरित क्रांतीचे परिणाम.
 - २) आर्थिक विकासात सामाजिक संधी उपलब्धता
 - ३) शेतकरी संघटनांचे योगदान.
 - ४) “सेझ” टीप लिहा.
 - ५) गांधीजींचा विकास नमुना.
 - ६) अर्थ विकासाचा अवलंबीत सिद्धांत - स्पष्ट करा.

[3910] – 310

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
URCD – IV : Development Communication for Social Workers
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

Notes : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Marks indicated within brackets*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write a detailed note on extension education.
 - 2) Prepare a critical note on SITE project in Kheda district.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss in detail with examples, participatory approach in development communication.
 - 2) Discuss in detail and illustrate the use of social songs for educating and mobilising communities.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) “Integrating with mass media is important for advocacy campaigns”. Discuss briefly.
 - 2) Define extension education and discuss its types.
 - 3) Discuss steps in planning campaigns to highlight development issues.
 - 4) Discuss importance of community radio.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Distinguish between ‘news release’ and ‘news features’.
 - 2) Explain the concept, ‘Behaviour change communication’.
 - 3) Explain conscientisation.
 - 4) Meaning of ‘communication for development’.
 - 5) Explain ‘Trickle down hypothesis’ in development.
 - 6) ‘Need assessment for message development’-Explain.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

- I. खालील पैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20
- १) विस्तार शिक्षणा बद्दल सविस्तर लिहा.
 - २) एस.आई.टी.ई (SITE) प्रकल्पा (खेडाजिल्हा) बद्दल टीकात्मक परिक्षण करा.
- II. खालीलपैकी कोणत्याही **एक** प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. 20
- १) विकासात्मक संज्ञापनातील सहभागी दृष्टिकोन – उदाहरणां सहित सविस्तर लिहा.
 - २) समुदायांचे ज्ञान वाढवायला आणी त्यांना एकत्रित करण्याकरिता सामाजिक गाण्यांची उपयुक्तता – उदाहरणांसहित सविस्तर चर्चा करा.
- III. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दांत उत्तरे लिहा : 20
- १) वकालत माहिमांसाठी प्रसार माध्यमांच्या समोर जाणे महत्त्वपूर्ण ठरते – थोडक्यात चर्चा करा.
 - २) विस्तार शिक्षणाचे व्याख्या लिहा आणी त्यांचे प्रकार चर्चा करा.
 - ३) विकासातील प्रश्नां संदर्भात माहिमांचे नियोजनातील टप्पे – चर्चा करा.
 - ४) समुदाय आकाशवाणी (रेडियो) याचे महत्त्व – चर्चा करा.
- IV. खालील पैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा. 20
- १) वार्तानिवेदन आणी वार्तालेख – फरक स्पष्ट करा.
 - २) 'वर्तणूक बदलासाठी संज्ञापन' – संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ३) संचेतता जागृति (कॉन्सन्टाईझेशन) – स्पष्ट करा.
 - ४) विकासा साठी संज्ञापन – अर्थ लिहा :
 - ५) विकासाचे 'पाझण्यांचे' सिद्धान्त (ट्रिकल डाऊन हायपोथेसिस)
 - ६) संदेश विकसित करण्याकरिता गरज तपासणे.

[3910] – 312

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
HRM – III : Labour Legislations
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instruction : All questions are compulsory.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **20**
 - 1) Define Factory and explain the provisions of annual leave with wages under this Act.
 - 2) Define industrial accidents and describe the provisions to calculate the compensation under the Workmen Compensation Act 1923.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **20**
 - 1) Discuss the provisions of Apprentice Act 1961.
 - 2) Explain the provisions under Environment Pollution Act 1986.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **20**
 - 1) State the features of Gratuity Act 1972.
 - 2) Describe the unfair labour practices on the part of workers and their unions.
 - 3) State the benefits under E.S.I. Act 1948.
 - 4) Explain the responsibilities under the Payment of Wages Act 1936.
4. Answer **any four** of the following in **100** words : **20**

Write short notes on :

 - 1) Lay-off and retrenchment
 - 2) Eligibility for bonus
 - 3) Working hours for shops and commercial establishment
 - 4) Functions of industrial and national tribunal
 - 5) Objectives of social security legislations
 - 6) Statutory welfare facilities.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. २०
 - १) कारखाना व्याख्या लिहा. वार्षिक पगारी रजेच्या कारखाना अधिनियम कायद्यातील तरतुदी स्पष्ट करा.
 - २) औद्योगिक अपघाताची व्याख्या लिहा. वर्कमन कॉम्पेनसेशन ॲक्ट १९२३ अंतर्गत मिळणाऱ्या मोबदल्या संबंधी तरतुदी स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. २०
 - १) शिकाऊ उमेदवार कायदा १९६१ मधील तरतुदी स्पष्ट करा.
 - २) पर्यावरण संरक्षण कायद्यामधील तरतुदी लिहा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा. २०
 - १) ग्रॅज्युएटी ॲक्ट १९७२ मधील तरतुदी.
 - २) कामगार व त्यांच्या संघटनांच्या बाबतीत असणाऱ्या अनुसूचित कामगार प्रथा.
 - ३) कामगार विमा योजने अंतर्गत मिळणारे फायदे.
 - ४) वेतन कायदा १९३६ कायद्या अंतर्गत मालकाच्या जबाबदाऱ्या.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा. २०
 - १) ले-ऑफ व कामगार कपात.
 - २) बोनस मिळण्यासाठी आवश्यक पात्रता.
 - ३) दुकान व आस्थापनाचे कामाचे तास.
 - ४) औद्योगिक व राष्ट्रीय तक्रार निवारण कक्षाची कार्ये.
 - ५) सामाजिक सुरक्षितता कायद्याची उद्दिष्टे.
 - ६) कायद्यांतर्गत असणाऱ्या कल्याणकारी सुविधा.

[3910] – 314

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialisation)
HRM–V : Trade Unionism and Industrial Relations
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in the **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Define Trade Union and describe the role and functions of Trade Union.
 - 2) Concept of workers participation in management and explain the various forms and level.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) A recognised union has lost majority support amongst the workmen. There is also another minority union operating in the company. The recognised union instigated the workmen to go on illegal strike. What action you will propose to deal with such situation under the relevant provisions of the MRTU and PULP Act 1971.
 - 2) A workmen has reported at the gate after consuming alcohol . The watchman has detained him at the gate. The employer wants to take disciplinary action against him. Advise employer in the light of provisions of model standing order.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Define Industrial relation and discuss its scope.
 - 2) Discuss the causes of indiscipline in industry.
 - 3) Discuss the Grievance handling procedures in industry.
 - 4) Define Industrial dispute and explain the types of industrial dispute.

P.T.O.

4. Answer **any four** of the following in **100** words : (20)

- 1) Role of Trade Union in Negotiation.
- 2) Write note on principle of Natural Justice.
- 3) Write note on lockout.
- 4) Write note on multi-union bargaining.
- 5) Write note on Labour Court.
- 6) Write show cause notice for habitual absenteeism.

मराठी रूपांतर

सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नांचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : (20)

- 1) कामगार संघटना व्याख्या लिहा व कामगार संघटनेचे भूमिका व कार्य स्पष्ट करा.
- 2) कर्मचाऱ्यांचा व्यवस्थापनातील सहभाग संकल्पना द्या व पद्धती व पातळ्या स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्न उत्तर **500** शब्दात लिहा : (20)

- 1) कंपनीतील मान्यता प्राप्त कामगार संघटनेचे बहुयत संख्या कमी झाली आहे. व त्याच कंपनीतील अल्पसंख्यीक कामगार संघटना सुद्धा कार्यरत आहे. या दरम्यान मान्यता प्राप्त संघटनेनी अवैध संपासाठी कामगारना चिथविणी देण्याचे काम सुरू केले आहे.

वरील परिस्थिती पाहता आपण MRTU and PULP ह्या कायद्यातील तरतुदी नुसार आपण कोणती कृती कराल ह्या बाबत स्पष्टीकरण सविस्तर द्या.

- 2) कंपनीतील कामगार गेटवर मध पिऊन कामावर आलानंतर कंपनीतील सुरक्षारक्षकानी त्या कामगारास आत न जाण्यास अडकुन ठेवले.

मालक ह्या संदर्भात कामगारंना विरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही करू इच्छितो. आपण ह्या संदर्भात मालकास मॉडेल स्टॅडींग ऑर्डर्स ह्या कायद्यातील तरतुदीनुसार सल्ला द्या.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे **250** शब्दात लिहा : **(20)**
- 1) औद्योगिक संबंधाची व्याख्या लिहा व व्याप्ती चर्चा करा.
 - 2) औद्योगिक शिस्तभंगाची कारणे स्पष्ट करा.
 - 3) औद्योगिक गाज्हाणी हालळण्यासाठीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - 4) औद्योगिक कलहाची व्याख्या देऊन पद्धती स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही 4 प्रश्नांची उत्तरे **100** शब्दात लिहा : **(20)**
- 1) कामगार संघटनाची वाटाघाटी मधील भूमिका लिहा.
 - 2) नैसर्गिक न्यायाचे तत्त्व टिप लिहा.
 - 3) ताळेबंदी टिप लिहा.
 - 4) बहु संघटनात्मक सौदेबाजी टिप लिहा.
 - 5) कामगार न्यायालय.
 - 6) वारंवार गैरहजर संबंधित कामगार कारणे दाखवा नोटीस तयार करा.

[3910] – 315

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK
TWED – III : Environment Education and Development
(2008 Pattern) (Specialization)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Discuss in detail, background of Environment Education.
 - 2) Discuss in detail, the role of economic and social factors in solving environmental problems.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
 - 1) Discuss in detail, the difficulties in implementing Environment Education.
 - 2) Examine the present environmental programmes at different levels.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : (20)
 - 1) Discuss the status of Environment Education in New Education Policy (1986).
 - 2) Discuss the role of urban and rural institutions in Environment Education.
 - 3) Discuss the need and importance of evaluating present Environment Programmes at different levels.
 - 4) Discuss the need and importance of Environment Education.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : (20)
 - 1) Objectives of Environment Education.
 - 2) Promotion of Awareness of Environment Education.
 - 3) Kothari Education Commission (1966).
 - 4) Provisions of finance for implementation of Environmental Programmes.
 - 5) Global Approach.
 - 6) Environment Education - a life long process.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

- सूचना :** i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 ii) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
 iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) पर्यावरण शिक्षणाच्या पार्श्वभूमीवर सविस्तर चर्चा करा.
 - २) पर्यावरण समस्या सोडविण्यात आर्थिक व सामाजिक घटकांची भूमिका यावर सविस्तर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) पर्यावरण शिक्षण अंमलबजावणीतील अडचणी यावर सविस्तर चर्चा करा.
 - २) विविध पातळीवरील सद्याच्या पर्यावरण कार्यक्रमांचे परीक्षण करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तर लिहा : (२०)
 - १) नवीन शैक्षणिक धोरणात (1986) पर्यावरण शिक्षणाचे स्थान यावर चर्चा करा.
 - २) पर्यावरण शिक्षणात नागरी व ग्रामीण संस्थांची भूमिका यावर चर्चा करा.
 - ३) विविध पातळीवरील पर्यावरण कार्यक्रमांच्या मूल्यांकनाची गरज व महत्त्व यावर चर्चा करा.
 - ४) पर्यावरण शिक्षणाची गरज व महत्त्व यावर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (२०)
 - १) पर्यावरण शिक्षणाची उद्दीष्टे.
 - २) पर्यावरण शिक्षणविषयक जाणीव जागृती.
 - ३) कोठारी शैक्षणिक आयोग (1966).
 - ४) पर्यावरण कार्यक्रम अंमलबजावणीसाठी आर्थिक तरतुदी.
 - ५) वैश्विक दृष्टीकोण.
 - ६) पर्यावरण शिक्षण – आयुष्यभर चालणारी प्रक्रिया.

[3910] – 407

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK
MPSW – VII : Health Care Administration and Programming
(2008 Pattern) (Specialization)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in the **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
- 1) Critically write an essay on National Health Policy in India.
 - 2) Write with examples the need and role of NGOs in health care.
- II. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
- 1) Critically evaluate National Mental Health Programme.
 - 2) Discuss the need of selection and training of community health workers in the present era.
- III. Answer **any two** in **250** words : **(20)**
- 1) Health care system.
 - 2) PCPNDT Act.
 - 3) Geriatrics.
 - 4) Rights of the child.
- IV. Answer **any four** in **100** words : **(20)**
- 1) Forty plus care.
 - 2) Write how Consumer Protection Act protects rights of patients.
 - 3) Multidisciplinarity of health.
 - 4) Provisions in National Trust Act for disabled.
 - 5) Informed consent.
 - 6) Conditions of Medical Termination of Pregnancy.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) भारतातील आरोग्य धोरणावर टीकात्मक निबंध लिहा.
 - २) आरोग्याच्या काळजी साठी सरकारेतर संस्थांची गरज, भूमिका सोदाहरण लिहा.
२. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) राष्ट्रीय मानसिक आरोग्य कार्यक्रमाचे टीकात्मक मूल्यमापन करा.
 - २) सद्यःस्थितीत वस्तीपातळीवर आरोग्य क्षेत्रातील कार्यकर्त्यांची निवड आणि प्रशिक्षण याबाबत चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोनांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) आरोग्य जपणूक व्यवस्था – Health Care System.
 - २) पी.सी.पी.एन.डी.टी. भ्रूणहत्या प्रतिबंधक कायदा.
 - ३) वृद्धावाचे शास्त्र – Geriatrics.
 - ४) बालकांचे हक्क .
४. कोणत्याही चारांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) चाळीशी नंतरची काळजी.
 - २) ग्राहक संरक्षण कायद्यांतर्गत रुग्ण हक्क कसे दिले जातात ते लिहा.
 - ३) आरोग्याच्या विविध कक्षा – Multidisciplinarity of health.
 - ४) अपंगांसाठी नॅशनल ट्रस्ट अॅक्ट अंतर्गत तरतुदी.
 - ५) संमतीपत्र.
 - ६) गर्भपात करण्यासाठीच्या अटी.

[3910] – 408

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
Social Work Specialization
MPSW – VIII : DEVELOPMENT PERSPECTIVE IN MEDICAL AND
PSYCHIATRIC SOCIAL WORK PRACTICE
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note: 1) All questions are compulsory.
2) Figures in brackets indicate marks.

1. Answer **any one** in **500** words : (20)
 - i) Write an essay on intervention by Psychiatric social worker in disaster relief work.
 - ii) Explain the principles of supervision and learning.
2. Answer **any one** in **500** words : (20)
 - i) Explain the steps required in making any campaign successful and illustrate with examples.
 - ii) Write an essay on supervisor-supervisee relationship and state how it is different from caseworker-client relationship.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : (20)
 - i) Explain the principles of communication.
 - ii) Discuss the various strategies of advocacy for health issue.
 - iii) Discuss any ten qualities of a good supervisor and give justification for each.
 - iv) Write a detail note on 'Individual Conference'.
4. Answer **any four** in **100** words **each** : (20)
 - i) Write a note on 'ASHA'.
 - ii) State the Millennium Development Goals.
 - iii) State the Dos and Dents in supervision.
 - iv) Explain 'Health Seeking Behaviour'.
 - v) State the administrative and teaching functions of a supervisor.
 - vi) Explain - "Team work in a hospital".

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक .
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) “आपत्ती निवारणाचा कार्यात मनोविकृतीशास्त्र सामाजिक कार्यकर्त्यांचा हस्तक्षेप” – निबंध लिहा.
 - २) पर्यवेक्षण आणि अध्ययन या प्रक्रियेतील तत्त्वे स्पष्ट करा.
२. कोणत्याही १ प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) कोणतीही मोहीम यशस्वी करण्यासाठी आवश्यक असलेले टप्पे उदाहरणे देऊन स्पष्ट करा.
 - २) पर्यवेक्षक व विद्यार्थी यांचे नातेसंबंध स्पष्ट करा व समाज कार्यकर्ता व अशील या नातेसंबंधापेक्षा ते वेगळे कसे असतात ते स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही २ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) संवादाची तत्त्वे स्पष्ट करा.
 - २) आरोग्याविषयीच्या मुद्याचे समर्थन करण्याच्या विविध डावपेचांवर चर्चा करा.
 - ३) चांगल्या पर्यवेक्षकाचे दहा गुण सांगा व त्यांचे समर्थन करा.
 - ४) वैयक्तिक चर्चा-बैठक – सविस्तर टीप लिहा.
४. कोणत्याही ४ प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) आशा (ASHA) - टीप लिहा.
 - २) सुख समृद्धीच्या विकासाची उद्दिष्टे (Millennium Development Goals) स्पष्ट करा.
 - ३) पर्यवेक्षणात करण्याचे आणि टाळण्याचे घटक स्पष्ट करा.
 - ४) आरोग्य प्राप्तिसाठी प्रयत्न (Health Seeking Behaviour) स्पष्ट करा.
 - ५) पर्यवेक्षकाची प्रशासकीय आणि अध्यापनाची कार्ये स्पष्ट करा.
 - ६) ‘रुग्णालयातील संघ कार्य’ – स्पष्ट करा.

[3910] – 409

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
URCD – VI : PLANNING AND MANAGEMENT OF COMMUNITY
PROJECTS (Specialization)
(2008 Pattern)

Time: 3 Hours

Max. Marks: 80

*Note : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in **brackets** indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the various ways of fund raising in relation to the different types of community projects.
 - 2) Explain the concept of development with perspective of justice and freedom in the context of era of globalization.
2. Answer **any one** in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss the various participatory methods for community need/problem assessment with its significant differences.
 - 2) Describe the different healthy practices of organisation for active participation of people.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Explain different perspectives related to women development.
 - 2) Write essay on “conceptualization phase of project”.
 - 3) Describe the programmes which can be planned under “development oriented” projects on the issue of agriculture.
 - 4) Explain the ways of developing public relations of organisation with its importance.
4. Answer **any four** in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Describe process of micro-planning.
 - 2) Write note on Log Frame Analysis.
 - 3) State the various strategies in capacity building of organization.
 - 4) Write note on strengths and limitations of service oriented projects.
 - 5) Explain various types of reports and its use for organisation.
 - 6) Meaning and importance of sustainable development.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक .

2) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

3) मूळ इंग्रजी प्रश्न ग्राह्य धरावेत.

१. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)

- १) विविध समुदाय प्रकल्पांसाठी निधी उभारण्याच्या विविध पद्धतींवर चर्चा करा.
- २) जागतीकीकरणाच्या युगामध्ये न्याय व स्वातंत्र्य आधारित विचारधारेनुसार विकास संकल्पना स्पष्ट करा.

२. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा : (20)

- १) समुदाय गरजा/समस्या परिक्षणासाठीच्या विविध सहभागी पद्धतीवर त्यांच्या महत्त्वासहित चर्चा करा.
- २) लोकांच्या कृतीशील सहभागासाठी संस्थांच्या विविध सकारात्मक कार्यपद्धतींवर चर्चा करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा : (20)

- १) महिला विकासासंबंधीत वेगवेगळ्या विचारधारा स्पष्ट करा.
- २) “प्रकल्पाचा संकल्पना बांधणी टप्पा” निबंध लिहा.
- ३) शेतीविषयक समस्यांवर विकासात्मक दृष्टिने काम करण्यासाठी विविध कार्यक्रमांचे वर्णन करा.
- ४) संस्थेच्या जन संपर्क वाढीसाठी विविध पद्धती महत्त्वानुसार स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही चार प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तरे लिहा : (20)

- १) “सूक्ष्म नियोजन प्रक्रिया” वर्णन करा.
- २) “तर्क चौकट विश्लेषणावर” टीप लिहा.
- ३) संस्था क्षमता बांधणी च्या विविध रणनीती नमूद करा.
- ४) “सेवाधिष्ठित” प्रकल्पांची सामर्थ्ये व मर्यादा टीप लिहा.
- ५) अहवालांचे विविध प्रकार स्पष्ट करून त्याचा संस्थेसाठी उपयोग लिहा.
- ६) शाश्वत विकासाची संकल्पना व महत्त्व.

[3910] – 410

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK SPECIALIZATION
CD VII : Strategies and Trends in Community Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.
2) Figures in bracket indicate marks.

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Discuss critically the strategies of Joint Forest Management in regeneration and conservation of forests.
 - 2) Make a critical overview of Corporate Social Responsibility in Community Development.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Write a detailed note, with examples about training needs assessment.
 - 2) Discuss the importance and experiments of alternate agricultural practices for sustainable agriculture, in the current context.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
 - 1) Importance and process of lobbying.
 - 2) Write a short note on the Lok Jumbish Programme.
 - 3) Micro-finance and credit needs of the Poor-write a short note.
 - 4) Importance and types of watersheds.
4. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
 - 1) Distinguish between training and capacity building.
 - 2) Explain qualities of an effective trainer.
 - 3) Explain social mapping in PRA.
 - 4) Relevance of Sakhar Shala.
 - 5) Meaning of Community Health.
 - 6) Significance of networking in advocacy campaigns.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) संयुक्त जंगल व्यवस्थापन जंगलांचे संवर्धन व पुनर्निर्मिती करण्याचे रणनीती-टीकात्मक चर्चा करा.
 - २) समुदाय विकासात औद्योगिक सामाजिक जबाबदारी (सी.एस्. आर.) याची टीकात्मक अवलोकन करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) प्रशिक्षण गरजांचे परीक्षण, या बाबत, उदाहरणांसहित सविस्तर टीप लिहा.
 - २) सद्य स्थितीत शाश्वत शेती साठी पर्याय शेती पद्धत व त्यातील प्रयोगां बदल चर्चा करा
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी २५० शब्दांत लिहा : (२०)
 - १) “लॉबींग” चे महत्त्व व प्रक्रिया.
 - २) लोक जुंबिश कार्यक्रमा बदल टिप्पण लिहा.
 - ३) लघु वित्त पुरवठा आणि गरीबांचि कर्जाची गरज-टिपणी लिहा.
 - ४) पाणलोट क्षेत्राचे प्रकार व महत्त्व.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १०० शब्दात लिहा : (२०)
 - १) प्रशिक्षण व कौशल्य वाढ यातील फरक स्पष्ट करा.
 - २) प्रभावकारी प्रशिक्षकांचे गुण वैशिष्ट्ये: स्पष्ट करा.
 - ३) “पी.आर.ए.” (PRA) मध्ये सामाजिक नकाशा- स्पष्ट करा.
 - ४) साखर शाळांचे महत्त्व.
 - ५) समुदाय आरोग्य -अर्थ स्पष्ट करा.
 - ६) वकालत मोहिमेत जाळ तयार करण्याचे महत्त्व.

[3910] – 412

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
HRM-VI : Organisational Behaviour and Social Aspects in Industry
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

Instructions : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures in bracket indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Discuss – Stress management and its coping mechanisms.
 - 2) Explain the various methods of employee counselling and its advantages to employee.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : (20)
- 1) Write an essay on group dynamics and the factors determining the group cohesiveness.
 - 2) Discuss the essentials for successful team and the traits of a team leader.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : (20)
- 1) Write a note on : Quality of Work Life.
 - 2) Discuss the Likert type scale used for measuring attitudes.
 - 3) Explain the essential characteristics of healthy personality.
 - 4) Discuss the theories of feelings.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words : (20)
- Write short notes on :
- 1) Work-Culture of IT industry
 - 2) Autocratic leadership
 - 3) Fatigue
 - 4) Values and ethics
 - 5) Emotional Quotient
 - 6) Ethical aspects in CSR.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा.
 - १) तणावांचे व्यवस्थापन व ते संभाळण्याची तंत्रे, यांची चर्चा करा.
 - २) कामगार समुपदेशन पद्धति व त्याचे कामगारांना होणारे फायदे चर्चा करा.
२. कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा.
 - १) गंटातील अंतर्गत संबंध व त्यांचे गट एकतेसाठी असणारे घटक निबंध लिहा.
 - २) यशस्वि गट बांधणीचे महत्वपूर्ण घटक व गट नेत्याचे पैलू चर्चा करा.
३. कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दात लिहा.
 - १) जीवनकार्य गुणवत्ता टिप लिहा
 - २) लिफ्ट स्केल द्वारे वृत्ती मोजमापन याची चर्चा करा.
 - ३) सुधृड व्यक्तिमत्त्वाचे महत्वाचे पैलू वर्णन करा.
 - ४) भावनांच्या सिद्धांतांची चर्चा करा.
४. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा.

टिपा लिहा.

 - १) आय. टी. क्षेत्रातील कार्य संस्कृति
 - २) एकछत्री अधिकार गाजवणारे नेतृत्व
 - ३) थकवा
 - ४) मूल्य व मूल्यनीती
 - ५) भावनिक बुद्धियांक
 - ६) सी. एस. आर मधिल नैतिकता.

[3910] – 415

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
TWED-VI : Integrated Tribal Development
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : i) All questions are **compulsory**.
ii) Figures in bracket **indicate** marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, “Integrated Tribal Development”.
 - 2) Write an essay on, “Tribal Development and methods of social work”.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss in detail, approaches to Tribal Development projects.
 - 2) Discuss in detail, importance and need of Integrated Tribal Development.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words each : **(20)**
- 1) Prepare a note on, planning for tribal development in India.
 - 2) Prepare a note on programmes for development of tribals.
 - 3) Discuss in detail, adoption of Nomads settlements.
 - 4) Discuss in detail, project management in tribal development.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Project writing
 - 2) Role of N.G.O.s in tribal development
 - 3) Concept of Tribal Development
 - 4) Tribal sub-plan
 - 5) MADA
 - 6) Shabari Development Corporation.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- १) एकात्मिक आदिवासी विकासावर निबंध लिहा.
- २) “समाजकार्य पद्धती आणि आदिवासी विकास” यावर निबंध लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा. (२०)
- १) आदिवासी विकास प्रकल्पांच्या दृष्टीकोनांवर सविस्तर चर्चा करा.
- २) एकात्मिक आदिवासी विकासाची गरज व महत्व यावर सविस्तर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तरे लिहा. (२०)
- १) भारतातील आदिवासी विकासाचे नियोजन यावर टिप लिहा.
- २) आदिवासींच्या विकासाचे कार्यक्रमांवर टिप लिहा.
- ३) भटक्यांच्या वस्ती दत्तक कार्यक्रमावर टिप लिहा.
- ४) आदिवासी विकासातील प्रकल्प व्यवस्थापनावर टिपा लिहा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा. २०
- १) प्रकल्प लेखन
- २) आदिवासी विकासात अशासकीय संस्थांची भूमिका
- ३) आदिवासी विकासाची संकल्पना
- ४) आदिवासी उपयोजना
- ५) माडा (MADA)
- ६) शबरी विकास महामंडळ.

[3910] – 416

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
TWED – VII : Environment Development Programmes
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) All questions are compulsory.
*ii) Figures in the **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, “Five Year Plans and Industrial Development”.
 - 2) Write an essay on, “Industrial Field in India”.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on, “Industrial Policy in India”.
 - 2) Write an essay on, “Planning for Development in India”.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Prepare a detailed note on, main elements of agriculture development policies.
 - 2) Discuss in detail on, Agriculture extension education.
 - 3) Prepare a detailed note on, Pollution control.
 - 4) Discuss in detail, Joint Forest Management.
- IV. Write short notes on **any four** in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Concept of Industrial Policy.
 - 2) Industrial Policy Resolution of 1985.
 - 3) Role of Public Sector in meeting essential commodities.
 - 4) Problems of Industrial growth.
 - 5) Agriculture Price Policy
 - 6) Household sector.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20
 - 1) “पंचवार्षिक योजना व औद्योगिक विकास” – निबंध लिहा.
 - 2) “भारतातील औद्योगिक क्षेत्र” – निबंध लिहा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे ५०० शब्दात उत्तर लिहा : 20
 - 1) “भारताचे औद्योगिक धोरण” – निबंध लिहा.
 - 2) “भारतातील विकासासाठीचे नियोजन” – निबंध लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी २५० शब्दात उत्तर लिहा : 20
 - 1) कृषीविकास धोरणाचे मुख्य घटक – सविस्तर टीपणी तयार करा.
 - 2) कृषीविस्तार शिक्षण – सविस्तर चर्चा करा.
 - 3) प्रदूषण नियंत्रण – सविस्तर टीपणी तयार करा.
 - 4) संयुक्त वनव्यवस्थापन – सविस्तर चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही ४ प्रश्नांचे प्रत्येकी १०० शब्दात उत्तर लिहा : 20
 - 1) औद्योगिक धोरण संकल्पना.
 - 2) १९८५ चा औद्योगिक धोरण ठराव.
 - 3) आवश्यक वस्तुची गरज भागविण्यात सार्वजनिक क्षेत्राची भूमिका.
 - 4) औद्योगिक वाढीच्या समस्या.
 - 5) कृषीमूल्य धोरण.
 - 6) घरगुती क्षेत्र.

[3910] – 417

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK
TWED – 8 : Administration of Tribal Welfare Schemes
(Specialization) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) All questions are compulsory.
2) Figures in the bracket indicate marks.

- I. Answer **any one** of two in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on “Tribal development and forest”.
 - 2) Discuss on the role of Central Government in Tribal Welfare.
- II. Answer **any one** out of two in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on “Scope of social work methods in tribal welfare”.
 - 2) Discuss on the contribution of NGO in tribal development.
- III. Answer **any two** out of four in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Explain the administration of tribal development department.
 - 2) Explain the tribal economy and forest.
 - 3) Critically examine role of bureaucracy in tribal welfare.
 - 4) Explain the concept of Mini MADA.
- IV. Answer **any four** out of six in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Tribal Policy
 - 2) Tribal Welfare and Banks
 - 3) Tribal Research Institute
 - 4) Local Self Govt.
 - 5) Tribal sub plan
 - 6) Case work in Tribal Welfare.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.
३) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका गृह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) “आदिवासी विकास व वने” यावर निबंध लिहा.
२) आदिवासी कल्याणातील केंद्र सरकारच्या भूमिकेवर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) आदिवासी कल्याणातील समाजकार्य पद्धतींची व्याप्ती वर निबंध लिहा.
२) आदिवासी विकासातील अशासकीय संस्थांचे योगदान यावर चर्चा करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तर २५० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) आदिवासी विकास विभागाचे प्रशासन स्पष्ट करा.
२) आदिवासी अर्थव्यवस्था व वने – स्पष्ट करा.
३) आदिवासी कल्याणातील नोकरशाहीच्या भूमिकेचे टिकात्मक परिक्षण करा.
४) मिनी माडा (Mini MADA) संकल्पना स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तर १०० शब्दांत लिहा : (२०)
- १) आदिवासी धोरण
२) आदिवासी कल्याण व बँका
३) आदिवासी संशोधन संस्था
४) स्थानिक स्वराज्य संस्था
५) आदिवासी उपयोजना
६) आदिवासी कल्याणातील व्यक्ती सहयोग कार्य.

[3910] – 206

M.S.W. (Semester – II) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization Subject)
MPSW I : The Field of Medical and Psychiatric Social Work
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in the bracket indicate marks.*

I. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

- 1) Discuss in detail functions of Psychiatric Social Workers in Mental Hospital.
- 2) Describe the need and steps to organise the health check up camp and role of Medical Social Worker in the same.

II. Answer **any one** in **500** words : **(20)**

- 1) Write an essay on evolution of medical social work in West and in India and present situation.
- 2) Explain in detail with examples behavioural problems of children and role of social worker in child guidance clinic.

III. Answer **any two** in **250** words : **(20)**

- 1) Palliative care
- 2) Need of telephonic counselling and social worker's role
- 3) Half way home
- 4) Special school and social worker's role.

IV. Answer **any four** in **100** words : **(20)**

- 1) Medical Social Worker in blood bank
- 2) Networking
- 3) Qualities necessary in Medical Social Worker
- 4) Eye bank
- 5) Social worker's role in Ante-natal clinic
- 6) Supportive services.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

१. कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) मनोरुग्णालयातील मानसोपचारीय समाजकार्यकर्त्यांचे कार्य सविस्तर लिहा.
- २) आरोग्य शिबिर आयोजित करण्यातील टप्पे आणि गरज स्पष्ट करून या मधील वैद्यकीय समाजकार्यकर्त्यांची भूमिका सांगा.
२. कोणत्याही एकाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) पाश्चिमात्य राष्ट्रांतील आणि भारतातील वैद्यकीय समाजकार्याची उत्क्रांती यावर लिहून सद्यास्थिती बाबत लिहा.
- २) बालकांच्या वर्तनसमस्ये बाबत सविस्तर लिहून बालमार्गदर्शन केंद्रातील समाजकार्यकर्त्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
३. दोनांची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) पॅलिएटिव्ह केअर - Palliative care
- २) दूरध्वनीवरून समुपदेशन गरज-समाजकार्यकर्त्यांची भूमिका
- ३) हाफ वे होम - Half way home
- ४) विशेष शाळेतील समाजकार्यकर्त्यांची भूमिका
४. कोणत्याही चारांची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) रक्तपेढीतील वैद्यकीय समाजकार्यकर्त्यांची भूमिका
- २) संपर्कजाळे
- ३) वैद्यकीय समाजकार्यकर्त्यांमध्ये आवश्यक गुण
- ४) नेत्रपेढी
- ५) प्रसूतीपूर्व काळजी केंद्रातील समाजकार्यकर्त्यांची भूमिका
- ६) आधारसेवा - Supportive services.

[3910] – 302

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Compulsory)
G-X : Social Legislation and Legal System in India
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*Note : 1) Attempt **all** questions.*
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Explain the importance of human rights Legislation and discuss major provisions of the law for the protection of human rights.
 - 2) Critically examine the law related to prohibition of child labour.
2. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
 - 1) Explain the functions and powers of National Human Rights Commission.
 - 2) Discuss in detail the Fundamental Rights enumerated in the Constitution of India.
3. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
 - 1) Discuss the major provisions of law of family court.
 - 2) Explain the meaning, importance and procedures of First Information Report (FIR).
 - 3) Discuss rights of the consumer under the Consumer's Protection Act.
 - 4) Write a short note on Public Interest Litigation in India.

P.T.O.

4. Answer **any four** of the following in **100** words : (20)

- 1) Discuss programmes for Legal aid
- 2) Need of prohibition again pre-natal diagnostic test (For sex determination)
- 3) Define Consumer as per Consumer Protection Act
- 4) Role of Family Court
- 5) Explain the term atrocities as per Atrocities Act
- 6) Explain briefly procedure for discharge from an offence.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसात दर्शविलेले अंक मार्क्स आहेत.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)

- १) मानव अधिकार कायद्याचे महत्त्व स्पष्ट करून मानव अधिकाराच्या संरक्षणासाठी कायदेशीर तरतूदी बाबत चर्चा करा.
- २) बालकामगार प्रतिबंध कायद्यातील तरतूदीचे टिकात्मक परीक्षण करा.

२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा : (२०)

- १) राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोगाचे कार्ये व अधिकार स्पष्ट करा.
- २) भारतीय संविधानानी दिलेल्या मूलभूत अधिकाराची सविस्तर चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर २५० शब्दांत लिहा : (२०)

- १) कौटुंबिक कोर्ट कायद्यातील प्रमुख तरतूदी बाबत चर्चा करा.
- २) प्राथमिक माहिती नोंदीचा (एफ. आय. आर.) अर्थ, महत्त्व आणि पद्धत स्पष्ट करा.
- ३) ग्राहक संरक्षण कायद्यानुसार दिलेल्या ग्राहकाच्या अधिकाराबाबत चर्चा करा.
- ४) भारतातील जनहित याचिकावर संक्षिप्त टीप लिहा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांचे उत्तर १०० शब्दांत लिहा : (२०)

- १) कायदेविषय असलेले मदत कार्यक्रम.
- २) गर्भजल चिकित्सा प्रतिबंधात्मक कायद्याची गरज.
- ३) ग्राहक संरक्षण कायद्याप्रमाणे ग्राहकाचा व्याख्या सांगा.
- ४) कौटुंबिक न्यायालयाची भूमिका.
- ५) अनुसूचित जात व अनुसूचित जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायद्यानुसार अत्याचाराचा अर्थ सांगा.
- ६) गुन्हातून सुटका करण्याची पद्धत थोडक्यात स्पष्ट करा.

[3910] – 313

M.S.W. (Semester – III) Examination, 2011
SOCIAL WORK Specialization
HRM – IV: Human Resource and Personnel Management
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max.Marks : 80

Instructions : 1) All questions are compulsory.
*2) Figures in **bracket** indicate marks.*

- I. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on : Education of Personnel Management.
 - 2) Explain the functions of Human Resource Management.
- II. Answer **any one** of the following in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss the financial and non-financial incentives.
 - 2) Explain the total concept of MIS.
- III. Answer **any two** of the following in **250** words : **(20)**
- 1) Write the external factors affecting recruitment.
 - 2) Write a note on Job Description.
 - 3) Explain the features of transfers and promotions.
 - 4) Discuss the various types of interviews.
- IV. Answer **any four** of the following in **100** words : **(20)**
- 1) Short notes on : Format of muster-roll and its importance.
 - 2) Procedure of encashment of leaves.
 - 3) Draft an interview call letter for management trainee.
 - 4) Prepare a notice of 2 day holidays on occasion of Ganapati.
 - 5) Draft a environment policy.
 - 6) Prepare an organisational structure of large scale industry.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाच ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) कर्मचारी व्यवस्थापनेची उत्पत्ती निबंध लिहा.
- २) मानव संसाधन व्यवस्थापनेची कार्य स्पष्ट करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) आर्थिक व बिगरआर्थिक लाभांची चर्चा करा.
- २) एमआयएस ची संपूर्ण संकल्पना स्पष्ट करा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे २५० शब्दात लिहा. (२०)
- १) भरती प्रक्रियेवर परिणाम करणाऱ्या बाह्य घटकांची चर्चा करा.
- २) कार्य विश्लेषण टिप लिहा.
- ३) बदली व बढती यांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ४) विविध प्रकारच्या मुलाखतींची चर्चा करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे १०० शब्दात लिहा. (२०)
- १) मास्टर रोलचा नमूना व त्याचे महत्त्व – टिप लिहा.
- २) रजेपोटी मिळणाऱ्या आर्थिक मोबदल्याची पद्धत – टिप लिहा.
- ३) शिकाऊ उमिदवाराकरिता मुलाखतीचे पत्र तयार करा.
- ४) गणपती निर्मित दोन दिवसांची सुट्टी असे सूचनेचे पत्र तयार करा.
- ५) पर्यावरण धोरणाचा आराखडा लिहा.
- ६) मोठ्या उद्योगकरिता संघटनेचा रचनात्मक आराखडा तयार करा.

[3910] – 401

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK
G – XI : Social Policy and Planning
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Total Marks : 80

Note : 1) All questions are compulsory.
*2) The marks in the **bracket** indicate the marks.*

1. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - i) Write a critical review of the policies or provisions in 11th five year plan for any one of the sectors indicated here with. Sectors : Tribal development or women empowerment or health.
 - ii) Explain the concept of social exclusion and inclusive policies. Describe the inclusive policies for the socially disadvantaged groups in India.
2. Answer **any one** question in **500** words : **(20)**
 - i) Discuss critically, the concepts of poverty, poverty line, poverty alleviation. Discuss various policies and programmes for poverty reduction in India.
 - ii) Explain the meaning of 'Ratification of UN Conventions'. Discuss the policies formulated to implement the UN Conventions either for women or children.
3. Answer **any two** questions in **250** words : **(20)**
 - i) Discuss the various labour welfare policies in India.
 - ii) Explain Budget analysis as a tool of policy advocacy.
 - iii) Discuss in details policies related to food security in India in present context.
 - iv) Explain the salient features of National Urban Health Mission.
4. Write short notes (**any four**) on the following topics in **100** words : **(20)**
 - i) Concept of distributive and redistributive justice.
 - ii) Human Development Index.
 - iii) Special component plan.
 - iv) WTO's General agreement on trade in services (GATS).
 - v) Planning Commission of India.
 - vi) National Commission for Women.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना: १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
२) कंसातील संख्या गुण दर्शवितात.

१. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. (२०)
 - i) आदिवासी विकास किंवा महिला सबलीकरण ह्या विषयांशी संबंधीत भारताची धोरणे किंवा ११ व्या पंचवार्षिक योजनांचा टिकात्मक आढावा द्या.
 - ii) 'सामाजिक बहिष्कृत' (सोशल एक्लुजन) व समावेशक धोरण ही संकल्पना स्पष्ट करा. भारतातील वंचीत समुहांसाठी असलेल्या समावेशक धोरणांचे वर्णन करा.
२. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत उत्तर लिहा. (२०)
 - i) दारिद्र्य, दारिद्र्य रेषा, व दारिद्र्य निर्मूलन ह्या संकल्पनांची टिकात्मक चर्चा करून भारतातील दारिद्र्य निर्मूलन योजनांची चर्चा करा.
 - ii) 'युनो च्या जाहिरनाम्य मान्यता देणे' म्हणजे काय हे स्पष्ट करून, भारताने स्त्रीचा किंवा मुले ह्यांच्या संदर्भात युनोच्या जाहिरनाम्यानुसार कोणती धोरणे आखली आहेत हे स्पष्ट करा.
३. कोणत्याही २ प्रश्नांची २५० शब्दांत उत्तरे लिहा. (२०)
 - i) भारतातील कामगार कल्याण धोरणांची चर्चा करा.
 - ii) अंदाजपत्रक विश्लेषण हे धोरण समर्थनाचे माध्यम म्हणून चर्चा करा.
 - iii) अन्नधान्य सुरक्षिततेशी निगडीत धोरणांची सध्या स्थितीच्या संदर्भात चर्चा करा.
 - iv) राष्ट्रीय शहरी आरोग्य मोहिमेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
४. खालील प्रश्नांत १०० शब्दांत छोट्या टिपा लिहा (कोणत्याही चार). (२०)
 - i) वितरणात्मक व पुनर्वितरणात्मक न्यायाची संकल्पना
 - ii) मानव विकास निर्देशांक (इंडेक्स)
 - iii) विशेष घटक योजना
 - iv) जागतीक व्यापार संघटनेचे सेवा व्यापार संबंधीत करार (GATS)
 - v) भारताचे नियोजन मंडळ
 - vi) राष्ट्रीय महिला आयोग.

[3910] – 411

M.S.W. (Semester – IV) Examination, 2011
SOCIAL WORK (Specialization)
URCD – VIII : Intervention and Management in Disasters
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

*N.B. : 1) All questions are **compulsory**.
2) Figures in the **bracket** indicate **marks**.*

- I. Answer **any one** out of two in **500** words : **(20)**
- 1) Write an essay on “disaster management”.
 - 2) Discuss on the importance of logistic management in disasters.
- II. Answer **any one** out of two in **500** words : **(20)**
- 1) Discuss on the Union Carbide disaster in Bhopal in detail.
 - 2) Write an essay on “Road accidents in India”.
- III. Answer **any two** out of four in **250** words **each** : **(20)**
- 1) Explain the disasters in rainy season.
 - 2) Explain the preventions of flood disasters.
 - 3) Explain the capacity building for disaster facing.
 - 4) Write the importance of preparedness for disasters.
- IV. Answer **any four** out of six in **100** words **each** : **(20)**
- 1) Disaster cycle
 - 2) Air disaster
 - 3) Tsunami
 - 4) Humanmade disasters
 - 5) Landslides
 - 6) Earthquake.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) कंसातील अंक गुण दर्शवितात.

३) मुळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका ग्राह्य धरावी.

१. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाची उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) आपत्ती व्यवस्थापनावर निबंध लिहा.
- २) आपत्तीमध्ये साधनांच्या व्यवस्थापनाच्या महत्वावर चर्चा करा.
२. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) भोपाळ मधील युनियन कार्बाईडच्या आपत्तीवर सविस्तर चर्चा करा.
- २) भारतातील रस्ते दुर्घटनांवर निबंध लिहा.
३. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाची उत्तरे २५० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) पावसाळ्यातील आपत्ती स्पष्ट करा.
- २) महापूरांच्या आपत्तींचे प्रतिबंधात्मक उपाय स्पष्ट करा.
- ३) आपत्तींना तोंड देण्यासाठीचे आवश्यक सक्षमीकरण स्पष्ट करा.
- ४) आपत्तींना सामोरे जाण्यासाठीच्या तयारीचे महत्व स्पष्ट करा.
४. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे १०० शब्दांत लिहा. (२०)
- १) आपत्ती चक्र
- २) वायू आपत्ती
- ३) सूनामी
- ४) मानवनिर्मित आपत्ती
- ५) भू-सखलन
- ६) भूकंप.